Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 90 (16613) | 1984 оной апрелиин 18, среда | Сэн 3 мүнгэн.

ЮРЭНХЫ ЭРДЭМЭЙ БА МЭРГЭЖЭЛЭЙ ҺУРГУУЛИИЕ ХУБИЛГАН ШЭНЭЛЭЛГЫН ГОЛ ШЭГЛЭЛНҮҮД

(КПСС-эй ЦК-гай Пленумээр апрелиин 10-да, СССР-эй Верховно Соведээр апрелиин 12-то һайшаагдаа)

Хүгжэлтэ түгэс социализмые түсэбэй ёһоор али бүхы талаарнь нарижуулхэ, хүнэй энэрхы үг шэнжыень улам дүүрэнээр элирүүлэн харуулха, зохёохы эдэбхиие саашадань дээшэлүүлхэ гэһэн партиин хараа шугам совет һургуулиин үмэнэ харюусалгатайшье, ехэшье зорилгонуудые табина.

Манай мүнөө үедэ хүн зоной ажабайдалай бүхы талаар — материальна үйлэдбэридэ, ниитын харилсаануудта, оюун ухаанай болбосоролдо гүн ехэ хубилалтанууд болоно байдаг юм. Научно-техническэ дэбжэлтэ улам үргэнөөр дэлгэрнэ. Экономикые эршэмтэй шангаар хүгжөөхэ замда ороходо хэрэг бэелүүлэгдэнэ. Үргэн ехэ хэмжээнэй комплексно, социально-экономическа программанууд бэелүүлэгдэнэ. Социалис демократиие хүгжөөхэ, ажабайдалай совет ёһоной шэнжэ шанар бэхижүүлхэ, шэнэ хүниие бүрилдүүлэн хүмүүжүүлхэ талаар гол шухала асуудалнууд шиидхэгдэнэ.

Мүнөө һургуулиин партада һуугшад мүнөөнэй зуун жэлэй эсэсэй ба ерээдүйн зуун жэлэй эхинэй асари ехэ зорилгонуудые шиидхэхэ болоно.

Тэдэ Агууехэ Октябриин хэрэгые үргэлжэлүүлхэ үүргэтэй, оронойнгоо түүхын хуби заяанай түлөө, общество олон талын дэбжэлтэ хүгжэлтын ба коммунизм байгуулгын хэргы замаар амжалтатайгаар дабшалгын түлөө харюусалга тэдэнэй зэм дээрэ тудаха байна.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр К. У. Черненкын онсолон тэмдэглэһэнэй ёһоор, «имагтал ахамад үеынхидэй дүршэлые халан шудалха бэшэ, мүн өөһэдынгөө туйлалтануудаар баяжуулжа шадаха залуушуулые» хүмүүжүүлхэ ябадалые парти өөрынгөө зорилго гэжэ тоолоно.

КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй программна заабаринуудай ёһоор, һургуулиие хубилган шэнэлхэ гэжэ хараалагдаа. Энэ хадаа һургуулиин хүдэлмэриие хүгжэлтэ түгэс социализмын эрхэ байдалтай, эрилтэнүүдтэй тааралдуулан, шанарай шэнэ хэмжээндэ хүргэхэ зорилготой юм. Энэ болбол бүлэ бүхэндэ, бүхы совет арадта сэхэ хабаатай, тон ехэ удха шанартай хэрэг мүн болоно.

I. Хүгжэлтэ түгэс социализмые нарижуулан һайжаруулха үеын һургуули

1. Арадай гэгээрэлэй социалис ёһо гурим байгуулга ба хүгжөөлгэ совет обществын түүхэтэй, манай арадай баатар габьяата революционно болон ажалай туйлалтанудтай таһаршагүй холбоотой. Эрдэм мэдэсэнүүдые, оюун ухаанай, соёл болбосоролой бүхы баялигые шудалха, бэлиг шадабаряа дэлгэн харуулха айхабтар ехэ арга боломжонуудые Агууехэ Октябрь, социализмын илэлтэ ажалшадта олгоһон байна. Дэлхэйн түүхэдэ анха түрүүшынхиеэ арадай һургуули байгуулагдаа. Арһа шарайн болон үндэһэ яһа анай шэнжэһээ, мүн эрэгтэй, эмэгтэйн илгааһаа, бурхан шажанда хандалгаһаа, зөөри зөөшын болон социальна байдалһаа дулдыдангүй, бүхы эрхэтэдэй эрдэм шудалха адли тэгшэ эрхые иимэ һургуули бодото дээрэнь хангадаг.

Арадай гэгээрэлэй совет ёһо гуримай эхиие агууехэ Ленин табиһан юм. Коммунис парти болон Совет гүрэн нэгэ шугамта, ажалай, политехническэ һургуули тухай Ленинэй һанал бодолнуудые удаа дараалан бэелүүлжэ байдаг.

Харин түүхын тон богонихон болзор соо үзэг бэшэг мэдэхэгүй байдалһаа залуушуулай бүгэдэ ниитын дунда һуралсалда оромнай ороһон байха юм. Техническэ мэргэжэлэй һуралсалай ёһо гурим байгуулагдажа, мэргэжэл түгэс хүдэлмэришэдэй кадрнуудые түсэбэй ёһоор бэлдэлгын гол гуламта болоһон байна. Дээдэ ба тусхай дунда һуралсал үргэнөөр хүгжөөгдөө. Элдэб ангинууд болон социальна бүлэгүүд, нацинууд болон арад үндэһэтэд, эрэгтэйшүүл болон эмэгтэйшүүл эрдэм һургуулиин талаар бэе бэедээ нилээд дүтэрхы болонхой.

Эрдэм һуралсалай совет ёһо гуримые байгуулга ба хүгжөөлгэ социалис соёл болбосоролые тогтоон батадхаха тон шухала эрхэ нүхэсэл болоно, мүнөө үеын эрдэм ухаанай, техникын болон соёлой оргьёлнууд тээшэ Соведүүдэй ороной асари ехэ дабшалта хэхэ арга олгоһон байна бшуу. Энэ хадаа социалис хубилалтануудай дэлхэйн дүй дүршэлэй эрдэни зэндэмэнидэ оруулһан ехэ хубита, шэнэ ажабайдал байгуулха замда ороһон гүрэнүүдтэ зоригжуулхы һайн жэшээ, капитализмда орходоо социализмын түүхэтэ булюу һайн талануудтай байһые үнэншэмэ тодоор харуулһан ушар болоно:

2. Мүнөөнэй үе шатада экономико болон соёл болбосоролые түргэнөөр, тааруу зохидоор хүгжөөхэ, социальна харилсаанууд болон политическэ надстройкые, мүн үйлэдбэрилгын гол хүсэн ба обществын эгээл үнэтэй зүйл болохо хүниие өөрыень хубилган һайжаруулха зорилго табигдана. Иимэ эрхэ байдалда ургажа ябаа үетэниие һургаха ба хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ шэнээр, дэлисэ ехэтэйгээр хандаха хэрэгтэй болоно. Парти ямар зорилго бэелүүлхые хүсэнэб гэхэдэ, манай ороной хүн имагтал зарим тэды эрдэм мэдэсые шудалһан хүн байха бэшэ, харин түбхын түрүүндэ социалис обществын эрхэтэн, коммунизмын эдэбхитэй байгуулагша байхаар хүмүүжүүлэгдэхэ ёһотой. Тэрэ хадаа үзэл сурталай бата һургаалтай, заршамтай, гүн сэдьхэлэй журамтай ба эрилтэнүүдтэй, болбосон ёһоор ажаллажа ба бэеэ абажа ябажа һураһан хүн байха ёһотой.

Залуушуулай һуралсалай бүхэ хэрэгые, залуушуулай политическэ, ажалай болон сэдьхэл бодолой талаар хүмүүжэлгые нарижуулан һайжаруулха хэрэг хадаа юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй һургуулинуудые хубилган шэнэлхэ эрилтэ табина. Һургуули хадаа залуу үетэнэй ажаһууха ба хүдэлмэрилхэ ниитын эрхэ байдалые эгээл ехээр хабаадаа абажа, тэдэниие ехэ болгохо, һургаха ба хүмүүжүүлхэ ёһотой.

Арадай ажахын бүхы һалбаринуудые эрдэмэй болон техникын эгээл түрүү хэмжээндэ гаргаха, үйлэдбэридэ автоматизаци үргэнөөр нэбтэрүүлхэ, ажалай бүтээсые эрид шууд дээшэлүүлхэ, гаргадаг продукцияа дэлхэйн эгээл эрхим жэшээдэ хүргэхэ зорилго табигдана. Эдэ бүгэдэ хадаа тон мүнөө үеын эрдэм һургуулитай, ухаан бодолойнь, бэеынь тамирай ехээр хүгжэнги байхые, үйлэдбэриин научно-техническэ болон экономическа үндэһэ һуурие гүнзэгыгөөр мэдэдэг, ажалдаа ушар ёһо мэдэнгеэр, зохёохы ёһоор хандадаг байха эрилтэ бэеэ даагаад ажаһуужа эхилһэн залуу хүндэ — хүдэлмэришэндэ, техникэ ба инженертэ табигдана.

Мүн һуралсалай социальна үүргэ үндэһөөрөө баяжажа байнхай. Дээдэ һургуулида һуралсалаа үргэлжэлүүлхынь тулада хэрэгтэй ехэ эрдэм мэдэсэ залуушуулда олгохо зуураа, һургуули хадаа арадай ажахыда ошожо, обществодо туһатай ажал хэхээр тэдэниие һургаха, энээндэ бэлдэхэ ёһотой. Ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ гээшэ хүниие бүрилдүүлхэ тон шухала нүхэсэл ба үйлэдбэриин хүсөөр арадай ажахые гүйсэд хангаха арга зам гэжэ харагдаха зэргэтэй. Мүнөө бии байгаа һуралсал болон хүмүүжүүлгын, ерээдүйнгөө мэргэжэл шэлэн олохо гурим эдэ эрилтэнүүдтэ үшөөл хүрэдэггүй. Һургуули, бүлэ, үйлэдбэриин коллективүүд, олониитэдэ мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүд, литература болон искусство, манай бүхы олониитэ хүсэл оролдолгоёо хамтадхажа, залуу хүн бүхэниие үнэн сэдьхэлһээ ажал хэхэ дуратайгаар хүмүүжүүлхэ ёһотой. Энэ хэдээ айхабтар шухала экономическа, социальна болон сэдьхэл бодолой удха шанартай зорилго мүн болоно.

Залуушуулые үзэл сурталай-политическэ талаар хүмүүжүүлхэ, тэдээндэ марксистско-ленинскэ үзэл бодол, харюусалгын, эмхидхэлэй болон журам гуримай мэдэрэл бүрилдүүлхэ хэрэгтэ улам ехэ эрилтэ табигдана. Совет хүнүүдэй шэнэ үетэнүүдэй суртал бодолой, һуралсалай ба мэргэжэлэй талаар улам һайн бэлэдхэлтэй байлга хадаа социалис демократиие саашадань гүнзэгырүүлхэ, мүн үйлэдбэриие, гүрэнэй болон ниитын хэрэгүүдые хүтэлбэрилгэдэ олониитые улам үргэнөөр, үрэ ехэтэйгээр хабаадуулха шухала эрхэ нүхэсэл гэжэ парти тоолоно. Уласхоорондын байдалай эрид хурсадажа байһан үедэ империализмын ээрхэг түримхэй хүсэнүүдэй хорото ябуулгануудые һэргэг хёрхоор адаглан хараха хэрэгтэй. Ушарынь хадаа эдэнэр социализмда галзуу аашатайгаар добтолжо, залуу хүнүүдэй политическэ талаараа дүршэлгүи байһые һамбаашалан ашаглаха гэжэ оролдоно бшуу.

Мүнөө һургуулиин ажал ябуулгада таараагүй зарим үзэгдэлнүүд, нилээд ехэ дутуу дунданууд үзэгдэнэ. Тиимэһээ һургуулиие хубилган шэнэлэлгэ эдэ бүгэдые зайсуулха зорилготой. Һуралсалай байгууламжые нарижуулха, юрэнхы эрдэмэй, ажалай болон мэргэжэлэй талаар бэлэдхэлэй шанарые горитойгоор һайжаруулха, эдэбхитэйгээр һургаха онол аргануудые, техническэ хэрэгсэлнүүдые улам үргэнөөр хэрэглэхэ, һуралсалай болон хүмүүжүүлгын нэгэдэлэй гол ёһые залан сэхээр бэелүүлхэ, бүлэ, һургуули болон олониитын хоорондо нягта холбоо тогтоохо хэрэгтэй. Һуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин болон һургуулиин ажабайдалай шэнжэ шанарта ба онол аргануудта, һурагшадай эрдэм мэдэсые сэгнэлтэдэ үзэгдэдэг ёһо тэдыгээр хандаха али бүхы ябадалые усадхаха, ехэ процент намнаха ябадал гэдэгые үгы хэхэ ёһотой.

3. Юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй һургуулиие хубилган шэнэдхэхэдээ, иимэ гол зорилгонуудые бэелүүлхэ болоно гэбэл:

— һуралсал болон хүмүүжүүлгын шанар һайжаруулха; предмет бүхэниие заалгын научна хэмжээе бүри дээшэлүүлхэ, эрдэм ухаанай үндэһые батаар шудалха ябадал хангаха, үзэл сурталай, политическэ, ажалай болон сэдьхэл бодолой хүмүүжүүлгые һайжаруулха, гоё һайханай мэдэрэл болон бэеын тамирай хүгжэлтые дээшэлүүлхэ; һуралсалай түсэбүүдые болон программануудые, учебнигүүдые болон һуралсалай туһаламжануудые, һуралсалай онол аргануудые нарижуулха; һурагшадай хэтэрхы ехэ даабаритай, һуралсалай материалай хэмһээ үлүү орёо байлгые болюулха;

—юрэнхы эрдэмэй һургуулида ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ, һургаха ба ерээдүйнгөө мэргэжэлые зүбөөр шэлэхэ ябадалые үндэһөөрнь һайжаруулха; һургуулида заалгын политехническэ, бодото байдалтай холбоотой шэглэлыень батадхаха; техническэ мэргэжэлэй һуралсалда түгэс мэргэжэлтэй хүдэлмэришэдэй кадрнуудые бэлдэлгые нилээд үргэдхэхэ, залуушуулай бүгэдэ ниитын мэргэжэлэй һуралсалда шэлжэн орохо ябадал бэелүүлхэ;

һайнаар һурахын, һуралсалай болон ажалай журамые сахихын түлөө һурагшадай харюусалгые шангадхаха, мүн һурагшадай коллективүүдтэ өөһэдөө өөһэдыгөө хүтэлбэрилхэ ёһые хүгжөөһэнэй үндэһөөр тэдэнэй ниитын эдэбхиие дээшэлүүлхэ;

—багшын ниитын нэрэ хүндые, тэрэнэй теоретическэ болон практическа бэлэдхэлые дээшэлүүлхэ, арадай гэгээрэлэй зургаануудые багшануудаар гүйсэд хангаха, багшанарай болон үйлэдбэриин һуралсалай мастернуудай салин хүлһэ дээшэлүүлхэ, тэдэнэй гэр байрын-ажаһуудалай, медицинскэ хангалгые, санаторно аргалалгые һайжаруулха;

— һургуулинуудай, һургуулиин наһа гүйсөөдүй үхибүүдэй болон һургуулиһаа гадуурхи эмхи зургаануудай материально-техническэ баазые бэхижүүлхэ;

— юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй һургуулинуудай байгууламжые, арадай гэгээрэлэй хүтэлбэрилгые нарижуулха.

II. Юрэнхы дунда ба мэргэжэлэй һуралсалай байгууламжа

4. Юрэнхы дунда болон мэргэжэлэй һуралсалай иимэ байгууламжа тогтоохо гэжэ дурадхагдана:

эхин һургуули — I—IV классууд;

гүйсэд бэшэ дунда һургуули — V—IX классууд;

юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй дунда һургуули:

юрэнхы эрдэмэй һургуулиин X—XI классууд;

техническэ мэргэжэлэй дунда училищинууд;

тусхай дунда һургуулинууд.

Юрэнхы эрдэмэй дунда һургуули арбан нэгэн жэлэй болохонь гээшэ. Үхибүүдые урданайхиһаа нэгэ жэл урид — 6 наһатайһаань — һургуулида һургажа эхилхэ гэжэ дурадхагдана. Энэ ямар ушартайб гэхэдэ, һургуулиин наһа гүйсөөдүй үхибүүдые хүмүүжүүлгэ мүнөө ехээр хүгжөөгдэжэ, үхибүүдэй диилэнхи олонхид тэрээндэ хабаадуулагдана гээшэ. Мүн хүүгэдэй саадуудта, һургуулинуудта һургаха дүй дүршэл иигэжэ баадхана. 1986 онһоо эхилэн, хэдэн жэлэй туршада, һурагшадай нэмэлтэ һууринуудай бии болохо, багшанарай кадрнуудые бэлдэхэ ябадалтай тааралдуулан, түрэлхидэй хүсэлэнгые, үхибүүдэй хүгжэлтын хэмжээе, нютагай эрхэ байдалые хараада абажа, һургуулида үхибүүдые зургаатайһаань һургажа эхилхэ хэрэгтэ удаа дараалан, хэдэн жэлэй туршада орохо гэжэ хараалагдана. Түрүүшын шатада үхибүүдэй зарим хубинь 7-тойдоошье һургуулида ородог байха, харин зургаан наһатай үхибүүдые һургалга һургуулинуудташье, мүн хүүгэдэй саадуудай ахалагша бүлэгүүдтэшье нэгэл адли программаар бэелүүлэгдэхэ юм.

(Эхин. Үргэлжэлэлынь 2-дохи, 3-дахи нюурнуудта).

Манай республикын промышленностиин түрүүшын гигант — Ленинэй орденто локомотиво-вагон заһабарилгын заводой коллектив ленинскэ коммунис субботнигто эдэбхитэйгээр бэлдэжэ байнхай. Жэшээнь, инструментальна цехэй коллектив ажалай һайндэртэ үдэр 4800 түхэригэй товарна продукци гаргаха юм. Эдэ үдэрнүүдтэ тус цехэй 20 гаран хүдэлмэришэд субботнигэй тоосоогоор хүдэлөөд байнхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: заводой түрүү фрезеровщигууд В. Красильников, Г. Соломин гэгшэд ажал тухайгаа зүбшэжэ байна.

ЕХЭ ЮУМЭН ХЭГДЭХЭ

Республика соомнай коммунис субботнигые угтуулан, хаа хаанагүй хүхюун согтой ажалай сууряан зэдэлнэ.

Буряадай хүдөө ажахын институдай «Байгал» учхозой парткомой секретарь В. Красников иигэжэ хөөрэнэ: ажахымнай бүхы 400 шахуу хүдэлмэрилэгшэд В. И. Ленинэй түрэһөөр 114 жэлэй ойдо зорюулһан субботнигто хабаадажа, энэ үдэр олоһон түлөөһээ арбан нэгэдэхи жэлэй жасада оруулхаар бэлэн. Партиин ЦК-гай апрелиин (1984 он) Пленумэй шиидхэбэринүүд, тэрээн дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь К. У. Черненкын хэлэһэн үгые хүдэлмэришэднай урма баяртайгаар уншан танилсажа, социалис мүрысөөнэй эршые улам шангадхана.

Коммунис ажалай үдэр — апрелиин 21-дэ 1000 гаран түхэриг субботнигай жасада оруулагдаха, 100 гектарта сабшалан хоройлогдохо, һураар отологдохо, үрэһэнэй хартаабха тарилгада бэлдэжэ дүүргэгдэхэ байна.

Ажахын һаалишад, хонишод өөһэдынгөө хүдэлдэг газарта ажаллажа, үдэрэйнгөө салин хүлһэ эб найрамдалай жасада оруулхаар шиидэбэ.

Манай корр.

КОММУНИС СУББОТНИГЫЕ УГТУУЛАН

ҺАЙНДЭРТЭ ЗОРЮУЛАН...

«Бурмясопром» нэгэдэлэй консервнэ заводой коллектив коммунис субботнигой үдэр үндэр бүтээсэтэйгээр хүдэлхэ гэһэн социалис уялга абаба. Тингэхэ зуураа хүдэлмэришэд 8 мянган түхэриг арбан нэгэдэхи табан жэлэй жасада оруулха гэжэ шиидээ. Тэрэ үдэр нэгэдэлдэ 267 мянган түхэригэй продукци гаргагдаха. Тэрэнэйнь 12 мянган түхэригтэ эд бараан бүтээгдэхэ юм.

Заводоуправлениин хүдэлмэрилэгшэд болон туһаламжын цехүүдэй хүдэлмэришэд мяханай комбинадай оршон тойронхи талмай болон поселок болбосон түхэлтэй болгохо хүдэлмэридэ хабаадаха юм.

О. АЛЕКСЕИЧИК,
ВЛКСМ-эй комитедэй секретарь.

ГАБШАГАЙГААР АЖАЛЛАХА

Улаан-Үдын почтамтын хүдэлмэрилэгшэд В. И. Ленинэй түрэһөөр 114 жэлэй ойе габшагай ажалаараа тэмдэглэхэ гэжэ шиидэлхэй. Олонхи хүдэлмэрилэгшэд өөһэдынгөө ажал дээрэ хүдэлхэ. Инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд почто тараан сөөлсэхэ. Операторнууд, алба хаагшад болон бусад почтамтын гаа сайшаниие болбосон түхэлтэй болгохо, газаагуурхиень сэбэрлэхэ.

Субботнигто олоһон мүнгэнэйнгөө нэгэ мянгыень арбан нэгэдэхи табан жэлэй жасада оруулхабди.

А. ИВАНОВ,
субботник үнгэргэхэ штабай начальник.

Шэнэ-Бэрээнэй авто-заһабарилгын заводой 2150 хүдэлмэришэд болон алба хаагшад коммунис субботнигой үдэр габшагайгаар хүдэлжэ, 10700 түхэриг мүнгэ табан жэлэй жасада дамжуулхаар хараалба. Энээниие нёдондоной субботнигой дүнгүүдтэй сасуулбал, гурбан мянган түхэригөөр ехэ болоно.

«Улаан субботын» үдэр шэнэ түхэлэй 80 прицеп,

ТАБАН ЖЭЛЭЙ ЖАСАДА

50 кубометр ашаа зөөхэ 23 кузов бүтээгдэхэ, К-700 түхэлэй хүсэтэ тракторай нэгэ оньһон аппаратура, тракторай нэгэ двигатель, дүрбэн автомобиль, 13 автодвигатель, заһабарилагдаха. Габшагай ажалай һайндэртэ 138 мянган түхэригэй валова продукци гаргагдаха, барилгын талмайнууд дээрэ 4,5 мянган түхэригэй ажал хэгдэхэ ёһотой. Энэ ехэ хүдэлмэреэ урагшатайгаар бэелүүлхын тула субботнигые үнгэргэхэ штаб байгуулагдажа, бэлэдхэлэй хүдэлмэри үргэнөөр ябуулжа эхилэнхэй.

Л. ВИЛЬМОВА.

ЭБТЭЙ ЭЕТЭЙГЭЭР ХАБААДАХА

Гусиноозерско ГРЭС-эй барилгын управлениин коллектив коммунис субботнигто эбтэй эетэйгээр хабаадаха гэжэ шиидэбэ. Энэ үдэр 1200 гаран хүдэлмэришэд болон мэргэжэлтэд станциин 2-дохи ээлжээнэй барилга-хабсаралгын хүдэлмэри бэелүүлхэ, мүн байрын гэрнүүдые бариха юм. Бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллажа олоһон 21 мянган түхэригэй 5 мянгыень эб найрамдалай жасада оруулха.

Н. НАМСАРАЕВ,
манай корр.

ЮРЭНХЫ ЭРДЭМЭЙ БА МЭРГЭЖЭЛЭЙ ҺУРГУУЛИ
ХУБИЛГАН ШЭНЭЛЭЛГЫН ГОЛ ШЭГЛЭЛНҮҮ

(Ургэлжэлэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Эхин һургуулида (I—IV классууд) һургалга нэгэ жэлээр пунаагдана. Энээнэй ашаар үхибүүдые уншалгада, бэшэлгэдэ ба тоо бодолгодо урданайхиһаа һайнаар һургаха, ажалай эхин дүршэлнүүдые олгохо, тиихэтэеэ хамта һурагшадай үлүүсэ ехэ даабарие бага болгохо, мүн удаадахи жэлнүүдтэ эрдэмэй үндэһэ һуури шудалалгыень үргэдхэхэ арга олгохо юм.

Гүйсэд бэшэ дунда һургуули (V—IX классууд) мүнөөнэйхидэл адли эрдэм ухаанай үндэһэ һууриие табан жэлэй туршада шудалан үзэхөөр хараалагдана. Арбан табан наһатайдаа юһэдэхи класс дүүргэхэдээ, һурагшад гүйсэд бэшэ дунда һургуулитай болохо юм. Эдиршүүлые юрэнхы ажалай талаар бэлдэхэ зорилго гол түлэб шиидхэгдэнэ. Мэргэжэлээ зүбөөр шэлэхэ хэмжээнүүдэй бэелүүлэгдэхэтэй хамта, һурагшадай ерээдүйнгөө мэргэжэл шэлэжэ олоходонь туһалха эрхэ байдал бии болгогдоно. Юһэн жэлэй һургуули хадаа элдэб арга замаар юрэнхы дунда ба мэргэжэлэй һуралсал олохо эшэ үндэһэн болоно.

Юрэнхы эрдэмэй һургуулиин X—XI классууд, техническэ мэргэжэлэй училищинууд, мүн тусхай дунда һургуулинууд юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй дунда һургуулинуудай тоодо ороно. Энэнь залуушуулые бүгэдэ ниитын дунда һуралсалаар, тэдэнэй ажалай ба мэргэжэлэй талаар бэлдэхэлые хангаха байна.

5. Юһэдэхи класс дүүргэгшэдэй саашадаа хаана һураһань арадай ажахын эрилтэнүүдтэй, һурагшадай хүсэлэн ба бэлиг шадабаритай зохилдуулагдажа бэелүүлэгдэхэ болоно. Юһэдэхи класс дүүргээд, техническэ мэргэжэлэй училищинуудта ородогуудай тоо болон хубинь саашадаа хоёр дахин шахуу олошорхо юм. Тиихэтэй хамта зарим нютагуудай, хото, хүдөөгэй өөрсэ шэнжэнүүд хараада абтаха ёһотой.

VIII—XI классуудай һурагшад физико-математикын, химико-биологиин ба ниитэ-гуманитарна шэглэлтэй зарим предмедүүдые өөһэдөө шэлэжэ, уялгата бэшэ гуримаар гүнзэгыгөөр шудалан үзэхэ аргатай байха. X—XI классуудта һурагшадые ажалда дуратайгаар һургаха үедөө материальна үйлэдбэридэ, мүн үйлэдбэридэ хабаатай һалбаринуудта олоороо хэрэгтэй мэргэжэлнүүд эдээндэ олгогдохо болоно.

Юрэнхы эрдэмэй дунда һургуулиие дүүргэгшэд дүршэл шадабаряа бүри дээшэлүүлхын гү, али орёо мэргэжэл шудалхын тулада техническэ мэргэжэлэй дунда училищинуудай нэгэ жэлэй тапагуудта, мүн хоёр-гурбан жэлэй болзортой тусхай дунда һургуулинуудта ба дээдэ һургуулинуудта орохо байна. Тэдэнэй зариманиинь арбан нэгэн жэлэй, дунда һургуулида олоһон мэргэжэлэйнгээ бэлэдхэлтэй тааралдуулан, арадай ажахыда хүдэлхые ошохо, залуушуулай, түрэлхидэй, ажалша коллективүүдэй хүсэлэнгые хараада абажа, хэдэн мэргэжэлэй талаар наһа хизаарлалгые доошолуулха тухай асуудалые шэнжэлжэ үзэхэ шухала. Тиигэжэ нэгэ-хоёр табан жэлэй туршада залуушуулай бүгэдэ ниитын дунда һуралсал бүгэдэ ниитын мэргэжэлэй һуралсалаар нэмээгдэхэ болоно. Ажаллажа эхилхынгээ урда тээ бүхы залуу хүнүүд ямар нэгэн мэргэжэл шудалха аргатай болохо. Саашадаа тэрэ ямар юумэндэ хүргэхэб гэхэдэ, юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй һургуулинуудые ойртуулан нэгэдүүлжэ, энэнь нэгэ шугамтай ажалай, политехническэ һургуули тухай Ленинэй һанал бодолые саашадань хүгжөөхэ, бодотоор бэелүүлхэ байна.

6. Мүнөө бии байгаа техническэ мэргэжэлэй элдэб түхэлэй һургуулинууд «Техническэ мэргэжэлэй дунда училищи» гэжэ ниитэ нэгэн түхэлэй һуралсалай эмхи зургаан болгогдон хубилгагдаха. Тиихэдээ энэ училищи тус тус мэргэжэлнүүдтэ тааруу зохихо тапагуудтай байха, мүн тэрээндэ ороһон хүнүүдэй һуралсалай хэмжээнүүд дулдыдуулагдан, һуралсалайнь болзор ондо ондоо байха. Юһэдэхи класс дүүргэгшэд техническэ мэргэжэлэй дунда училищида өөхэнхидөө гурбан жэл һуража, мэргэжэл олохо ба юрэнхы дунда һуралсалаа түгэсхэхэ болоно. Арбан нэгэн жэлэй һургуули дүүргэгшэд тэдэ училищинуудта нэгэ жэл һураад, мэргэжэл олохо.

Техническэ мэргэжэлэй дунда училищинууд арадай ажахын тус тус һалбаринуудта ажаллаха мэргэжэл түгэлдэр хүдэлмэришэдые бэлдэдэг болохо. Эдэ хадаа үйлэдбэриин нэгэдэлэй, предприятиин, барилганудай, эмхинүүдэй баазада дээрэ, харин хүдөө нютагуудта — районой агропромышленна нэгэдэлнүүдэй, совхозуудай, колхозуудай, ажахынууд хоорондын предприятинуудай бааза дээрэ байгуулагдана. Базова предприяти ба техническэ мэргэжэлэй училищинуудай хоорондын харилсаан СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй баталһан дүримөөр бэелүүлэгдэнэ.

7. Тусхай дунда һуралсалай зургаанууд, (техникумууд, багшанзраи, медицинскэ училищинууд болон бусад) залуушуулые бэлдэхэ хэрэгтэ ехэ үүргэ дүүргэдэг. Тэдэнэр үйлэдбэриин, гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын, соёлой, хүн зондо туһаламжа үзүүлгын эхин шатануудта хүдэлхэ һайн бэлэдхэлтэй мэргэжэлтэдые ба эмхидхэлшэдые бэлдэдэг юм. Тэдэ зургаанууд арадай ажахын эгээл олон тоото мэргэжэлтэдэй зэргэнүүдые олошоруулдаг, тиихэтээ хамта бүгэдэ ниитын дунда һуралсалай зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэ хабаадалсадаг. Тусхай дунда һургуулитай, арадай ажахыда хэрэгтэй мэргэжэлтэдые бэлдэлгын шанарые саашадаашье һайжаруулха шухала.

Гүйсэд дунда һургуулитай залуушуулые техникумүүдтэ һургалга һүлэй үедэ үргэдэнхэй. Гүйсэд бэшэ дунда һургуулишье һуралсалай эдэ зургаануудые бүридүүлхэ эшэ үндэһэниинь саашадаашье байха зэргэтэй. Тусхай дунда һургуулинуудые дүүргэгшэдэй зэримыень хороогдоһон болзорто һургажа, дээдэ һургуулитай мэргэжэлтэдые бэлдэхэ дүй дүршэл хүгжөөхэ хэрэгтэй.

8. Дунда эрдэмгүй, хүдэлжэ байһан залуушуулда үдэшын (халаанай) ба заочно һургуулинууд үлөөгдэнэ, эдэ һургуулинуудта залуушуул хүдэлмэриһөө һамшангүйгөөр юрэнхы дунда эрдэмэй боложо гараха байна. Эдэ һургуулинуудай ажал ябуулгын, ном заалгын шанарай ба эмхидхэлэй талаар бии байһан горитойхон дутагдалнуудые усадхаха, һуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин шанарые дээшэлүүлхэ, һурагшадые абаха түсэб зохёолгыень гуримшуулха.

9. Юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй һургуулинуудай хүдэлмэриие һайжаруулга, тэдэниие дүүргэгшэдэй дээдэ һургуулинуудта орохо адли тэгшэ эрхэ байдал бии болгоһон ябадал дээдэ һургуулинуудта мэргэжэлтэдые бэлдэхэ хэрэгые саашадань нарижуулха шэнэ арга боломжонуудые олгоно. Дээдэ һургуулинуудта һурагшадые абалгын социальна баазань үргэдэхэ, мүн дээдэ эрдэм олохо ябадалда залуушуулай ушар ёһо мэдэнгеэр, харюусалгатайгаар хандалгань дээшэлхэ байна. Дээдэ һургуулинуудта абаха шэнэ дүримүүдые зохёохо, тиихэ зууроо дээдэ һургуулинуудта үхибүүдые конкурсын гуримаар абахадаа, эттестадайнь дунда зэргын баллые хараада абадаг байһан тухай дүримэй болюулагдаһаниие анхаралда абаха.

III. Һуралсалай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин шанарые һайжаруулга

10. Эрдэм ухаануудай үндэһэ һууриин талаар ургажа ябаа үетэндэ гүнзэгы бэхи эрдэм мэдэсэ, материалис үзэл бодол олгохо, тэрэнээ бодото хэрэг дээрэ хэрэглэхэ дүршэл болон шадабари бии болгохо гээшэ совет һургуулиин тон шухала, буурашагүй зорилгоонь мүн. Тиин һуралсалай түсэбүүдые, программануудые, учебнигүүдые, һуралсалай харуулан ойлгуулһан пособинуудые социально-экономическа болон научно-техническэ дэбжэлтын эрилтэнүүдтэй, һурагшадай наһанайнь онсо өөрсэ зүйлнүүдтэй зохилдуулан шэнэлхэ хэрэгтэй.

Һуралсалай удха, шанарые нарижуулхын тулада иимэ юумэ бэелүүлхэ гэбэл;

— хэды предмедүүдые, ямар хэмжээнэй материал үзэхэб гэжэ лаблан тодорхойлхо, мүн шухала бэшэ, дан орёо материалһаа һуралсалай программануудые, учебнигүүдые сүлөөлжэ хүнгэлхэ;

— һуралсалай дисциплинэнүүдэй гол ойлгосонуудые, шухала һанал бодолнуудые тон тодоор найруулха, эрдэм ухаанай ба дүй дүршэлэй шэнэ түйлалтануудые тэдээндэ хэрэгтэй соонь оруулха;

— юрэнхы эрдэмэй һургуулида ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлгые болон һургалгые, мүн ерээдүйнь мэргэжэлые зүбөөр шэлүүлхэ ябадалые үндэһөөрнь һайжаруулха; һуралсалай политическэ шэглэлые улам шангадхаха; практическа ба лабораторно хэшээлнүүдтэ, мүн физикэ, хими, биологи болон бусад эрдэмүүдэй хуули ёһонуудые хэрэглэхэ технологи харуулха ябадалда ехэ анхарал хандуулжа, энээгээрээ залуушуулые ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ, ерээдүйн мэргэжэлые зүбөөр шэлэхэ үндэһэ һуури бии болгохо;

— һурагшадта мүнөө үеын тоолон тодорхойлолгын техникэ хэрэглэхэ шадабари, мэдэсэ олгохо, һуралсалай хүдэлмэридэ компьютернүүдые үргэнөөр хэрэглэдэг болохо, тиихын тулада һургуулиин болон һургуулинууд хоорондын тусхай кабинедүүдые байгуулха;

— предмет бүхэндэ ба класс бүхэндэ уялгата гуримаар һурагшадай олохо шадабариин болон дүршэлнүүдэй эгээл һайн хэмжээе тодорхойлхо.

Һургуулинуудта, профтехучилищинуудта, һуралсалай тусхай дунда зургаануудта жэлһээ жэлдэ бэелүүлэгдэдэг һуралсалай, хүмүүжүүлгын хоорондоо нягта холбоотой байлгые хангаха, тиин национальна һуралсалай зургаануудай онсо өөрсэ зүйлнүүдые хараада абан, юрэнхы эрдэмэй бэлэдхэлэй нэгэн ниитэ хэмжээе хангаха. Совет хүнүүд ород хэлые үндэһэ яһатануудай хоорондоо харилсаха хэлэн болгожо, һайн дураараа һунган абаа юм. Тиин түрэлхи хэлээ үзэхэтэеэ хамта ород хэлэ үзэхэ хэрэгые һайжаруулхын тулада нэмэлтэ хэмжээнүүдые абаха. Тордиһогүйгөөр ородоор хэлэхэ ябадал дунда һургуули дүүргэһэн залуушуулда дүримынь болохо ёһотой.

Хүниие дүрбэн тэгшээр бүрилдүүлэн хүмүүжүүлхэ гэһэн партиин гол зорилгонуудай нэгые бүри ашаг үрэ ехэтэйгээр бэелүүлхэ зорилготойгоор һуралсалай эмхи зургаануудта хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ комплекснор хандахын тула коммунис ёһоор хүмүүжүүлгын бүхы шэглэлнүүдээр — үзэл сурталай-политическэ, ажалай, сэдьхэл бодолой, гоё һайханиие ойлгохоор, физическэ талаарнье — гаргагдаһан хүсэлэл оролдолгонуудые залан хүтэлбэрилхые хараалһан дурадхалнуудые зохёохо.

11. Техническэ мэргэжэлэй дунда училищинуудта юрэнхы эрдэмэй талаар бэлдэхэлдэ онсо анхарал хандуулха. Һурагшад эрдэм ухаанай үндэһэ һууриие, техническэ, агрономическа, экономическа болон тусхай бусад предмедүүдые, илангаяа шэнэ техникэ болон технологи хүгжөөлгэтэй холбоотой предмедүүдые, автоматическа манипуляторнуудые (промышленна рободуудые) бата бэхээр шудалха ёһотой.

Хүдэлмэришэнэй кадрнуудые бэлдэлгын шанарые һайжаруулхын тулада техническэ мэргэжэлэй һуралсалай ехэ арга боломжонуудые, улам гүйсэдөөр ашаглаха. Министерствэнүүдтэй ба базова предприятинуудтай хамта үйлэдбэриин һуралсалай ба һурагшадай үйлэдбэриин практикын шэнэ программануудые зохёохо хэрэгтэй. Тиихэдээ тусхай мэргэжэлэй, дээдэ гарай хүдэлмэришэдые бэлдэхэ нэгэн ниитэ эрилтэнүүдһээ үндэһэлхэ болоно. Һурагшадай үйлэдбэриин практикые эрхим бригадануудта болон звенонуудта һурган хүмүүжүүлэгшэдэй, үйлэдбэридэ шэныне үүсхэгшэдэй ба ажалай ветерануудай хүтэлбэри доро үнгэргэдэг болохо.

12. Һуралсалай түхэл маягые, онол арганууды ба хэрэгсэлнүүдые һайжаруулха, һуралсалай хүдэлмэриин гол түхэл боложо тодорһон урогһоо гадна һургуулиин ахамад классуудта, профтехучилищинуудта болон һуралсалай тусхай дунда зургаануудта, лекцинүүдые, семинарска хэшээлнүүдые, хөөрэлдөөнүүдые, практикум болон консультаци олоор үнгэргэдэг болохо. Багшанар болон түрэлхид һурагшадые ном дээрэ ба эрдэм ухаанай бусад эшэ үндэһэнүүд дээрэ хүдэлжэ һургаха гэжэ улам эдэбхитэйгээр оролдохо, тэдэнэй бэеэ даагаад юумэ бодомжолжо һурахадань туһалха ёһотой.

Нэгэ класста һураха һурагшадай тоогой эгээл дээдэ хэмжээе доошолуулха, тиин I—IX классуудта тэрэниие байн байтараа 30 хүндэ хүргэхэ, харин X—XI классуудта 25 хүн болотор доошолуулха.

Бүхы предмедүүдээр шэнэ учебнигүүдые ба һуралсалай пособинуудые зохёохо, мүнөө байһануудыень һайжаруулха, үзэл сурталай ба эрдэм ухаанай талаар үндэр хэмжээн, ойлгоходо хүнгэн, тобшо байха, нарин зүб, тодо һонор, һонин найруулгатай, методическа талаараа эрхим һайн байха гээшэ учебник бүхэндэ табигдаха зайлашагүй эрилтэнүүд болоно. Тэдэниие бэшэхэ хэрэгтэ эрхим багшанарые, дүршэлтэй методистнуудые, элитэ эрдэмтэдые хабаадуулха, зохёогшодой ажалые урмашуулха нэмэлтэ хэмжээнүүдые бэелүүлхэ, СССР-эй арадуудай хэлэн дээрэ учебнигүүдые хэблэхэ полиграфическа предприятинуудые үргэдхэхэ, эрхим шанартай материал ехээр бүтээдэг болохо. Эрдэм ухаанай үндэһөөр ба һайн дураараа шудалха курснуудаар һуралсалай-справочна ба научно-популярна литературые хэрэгтэй соонь гүйсэд бии болгохо.

13. Һурагшадта марксистско-ленинскэ үзэл бодол бүрилдүүлхэ гээшэ тэдэниие коммунис ёһоор хүмүүжүүлгын хэлбэришэгүй үндэһэ һуури мүн. Ниитыншье, байгаалиншье предмедүүдые зааха үедэ һурагшадта материалис үзэл ба ойлгосонууд бата бэхээр бүрилдүүлэгдэхэ, тэдэнэр шажан мүргэлые буруушааһан үзэлтэй болохо, байгаалиин, общественэ үзэгдэлнүүдые зүбөөр тайлбарилжа шададаг, мүн зохёон хубилгаха ажал ябуулгада бэлэн байхаар манай үзэл бодолой гол ёһонуудтай зохилдуулан һургагдаха ёһотой.

Ниитын-гуманитарна предмедүүдые заахадаа, дэлхэйе революционно ёһоор шэнэдхэһэн замые, социализмын гол ёһонуудые, түүхэтэ булюу зүйлнүүдыень, тэрэшэлэн арадта капитализмын харша, хархис шэнжэ шанарые тодо һонороор, хурсаар ойлгуулха, залуушуулые һанаата болгожо байгаа мүнөөнэй ниитын байдалай асуудалнуудта ангиин тала баримталһан үнэншэмэ тодо харюунуудые үгэхэ, коммунизмын үзэл сурталай заатагүй илаха байһые харуулха ёһотой. Түүхын, обществоведениин, литературын болон бусад предмедүүдэй хэшээл дээрэ коммунис һанал бодолнуудаа, этигэлээ хамгаалан аршалха шадабаритай болгон, мещанствада, хүнэй хүзүүн дээрэ һуугаад, миинтээр абаха гэһэн һэдэлгэтэйшүүл тушаа эбсэшэгүй байха үзэлтэйгөөр шууд һургаха хэрэгтэй. Хэшээлнүүдтээ эдэбхитэй һайн онол арганууды үргэнөөр хэрэглэхэ, юумэнэй газаа талыень лэ хадуугаад дүүрэхэ ябадалые зайсуулха шухала. Обществоведени үзэлгэдэ һуралсалай саг ехэдхэхэ шухала гэжэ тоолохо. Бүхы түхэлэй һуралсалай дунда зургаануудта хэрэглэгдэхэ обществоведениин нэгэл учебник байгуулха.

14. Һурагшадые үзэл сурталай, политическэ талаар хүмүүжүүлхэдээ, ушар ёһо мэдэдэг, бата бэхи коммунис үзэл бодолнуудтай эрхэтэниие бүрилдүүлхэ хэрэгые гол болгохо ёһотой. Һуралсал-хүмүүжүүлгын бүхы хүдэлмэри, һургуулидахи ниитын бүхы ажабайдал энээндэ зорюулагдаха зэргэтэй. Залуушуулые марксизм-ленинизмын үзэлөөр, К. Марксын, Ф. Энгельсэй, ба В. И. Ленинэй ажабайдалаи, ажал ябуулгын жэшээ дээрэ, КПСС-эй түүхэтэ дүй дүршэлэй жэшээ дээрэ хүмүүжүүлхэ. Һурагшадые совет патриотизмын болон социалис интернационализмын, СССР-эй арадуудай аха дүүгэй хани барисаанай үзэлтэйгөөр хүмүүжүүлхэ хэрэгые һайжаруулха. Ниитэ-политическэ клубуудай, музейнүүдэй, кружогуудай болон лекторинуудай ажал ябуулгые эдэбхижүүлхэ. Революционно, ажалай ба дайшалхы алдар солын газарнуудаар экскурсинуудые, аяншалгануудые саг үргэлжэ үнгэргэжэ байха. Политическэ мэдээсэл хүргэдэг хэрэгые нарижуулха, политическэ талаар бэеэ даагаад һураха дүршэлые бии болгохо. Һурагшадые ниитэ-политическэ талаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ партийна хүдэлмэрилэгшэдые, пропагандистнуудай эрхим кадрнуудые, «Знание» бүлгэмэй лекторнуудые, партиин ветерануудые үргэнөөр хабаадуулха. Олониигэдэ мэдээсэл хүргэдэг хэрэгсэлнүүд багшын, гэр бүлын, олониитын саг үргэлжын эдэбхитэй туһалагшад байха зэргэтэй. Телевиденеэр болон радиогоор дамжуулагдадаг һуралсалай дамжуулганууды үргэдхэхэ, тэдэнэй удхые һайжаруулха, залуушуулые эрхимээр хүмүүжүүлһэнэй үльгэр жэшээе, түрүү дүй дүршэлые нэбтэрүүлэн ойлгуулха хэрэгые хангаха.

Совет гүрэнэй һүлдэ тэмдэгүүдые — СССР-эй гимные, тугые ба гербые, союзна республиканууды гимннүүдые, тугуудые, гербнүүдые, гүрэнэй шагналнуудаи ба шалгарһэнай тэмдэгүүдые, тэрэшэлэн пионерэй болон комсомолой эмхинүүдэй һүлдэ тэмдэгүүдые хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ гүйсэдөөр хэрэглэхэ. Ажабайдалда эхилһэн хүн бүхэн өөрынгөө республикын Конституциие мэдэжэ, өөртөө хүтэлбэри болгохо ёһотой.

15. Сэдьхэл бодолой ба хуули ёһоной талаар хүмүүжүүлгэ хадаа шэнэ хүниие бүрилдүүлхэ ябадалда онсо ехэ үүргэтэй. «Мүнөө үеын залуушуулые хүмүүжүүлхэ, болобсоруулха ба һургаха бүхы хэрэг гээшэ тэдээндэ коммунис ёһо заншал хүмүүжүүлхэ хэрэг болохо ёһотой», — гэжэ В. И. Ленин онсолон тэмдэглэһэн байна. (Зохёолнуудай гүйсэд сугл., 41-дэхи боти, 309-дэхи нюур). Хүнэй бүхы эрдэм мэдэсэ, этигэл найдабари ба ажал ябуулга, үгэ хэрэг хоёрынь хоорондо алгасалгүй нэгэн байха ёһотой гэһэн үндэһөөр хүмүүжүүлгын бүхы хүдэлмэри ябуулагдаха зэргэтэй. Һургуули хадаа коммунис зан заншалай гол ёһонуудые баримталан ажаһууха, ажаллаха, социалис һуудал байдалай дүримүүдые, совет хуули ёһонуудые сэдьхэлэйнгээ эрилтээр хэлбэришэгүйгөөр сахидаг болохоор һурагшадаа хүмүүжүүлхэ уялгатай.

Коллективизм болон бэе бэедээ эрилтэ ехэтэйгээр хандалга, үнэн сэхэ зан, хүнүүдтэ һайнаар хандалга ба шанга байлга, эрэлхэг зориг ба хатуу тэсэбэри гэхэ мэтын шэнжэнүүдые үхибүүдтэ бага наһанһаань хүмүүжүүлхэ тон шухала. «Һурагшадай баримталха шэнэ дүримүүдые» зохёохо хэрэгтэй. Шанартай һайнаар һурахын түлөө, һуралсагай, ажалай, ниитын журам сахилгын түлөө һурагшадай харюусалгын дээшэлэлгые тэдэ дүримүүд соо хараалха. Һуралсалдаа, ажалдаа оролдолго гаргаһанайнь түлөө урмашуулгын гурим тогтоохо.

16. Һурагшадай уран һайханай һуралсалые ба гоё һайханиие мэдэрэлгые нилээд һайжаруулха гээшэ тон шухала зорилго болоно. Гоё юумые гоёшоодог мэдэрэлые хүгжөөхэ, уран һайханай талаар зүб ойлгосо бүрилдүүлхэ, искусствын зохёолнуудые, түрэл байгаалиингаа гоё һайханиие, баялигые зүбөөр сэгнүүлжэ һургаха. Ойлгуулхы ба хүмүүжүүлхы удха шанартай һуралсалай предмет бүхэнэй, илангаяа литературын, хүгжэмэй, дуунай, уран зурагай искусствын, эстетикын арга боломжонуудые энэ талаар эрхимээр ашаглаха. Һуралсалаи дээдэ зургаануудай тусхай факультедүүдтэ эдэ мэргэжэлнүүдээр багшанарые бэлдэлгые үргэдхэхэ, бүхы классуудта эстетическэ шэглэлэй предмедүүдые тусхай бэлэдхэлтэй багшанарай заадаг болголгые хангаха. Уран һайханай интеллигенциин зохёохы холбоонууд, соёлой бүхы эмхи зургаанууд энэ хэрэгтэ туһалха зэргэтэй. Юрэнхы эрдэмые хүгжэмэй, уран зураган, бэеын тамирай талаар хүгжөөлгэтэй нягтаар холбоохо аргатай болохын тула туршалга үнгэрөө, һуралсал-хүмүүжүүлгын комплекснуудые байгуулха. Һуралсалай зургаанудта, пионерэй байшангуудта, клубуудта, ба соёлой ордонгуудта уран һайханай самодеятельностиин кружогуудай хүдэлмэриие ехээ хаанагүй эмхидхэн һайжаруулха, тэдэнэй репертуарта саг үргэлжын анхарал хандуулха. Үзэл сурталай талаар һула, забхайлиг, оюун ухаанай талаар муу шанартай продукциин залуушуулай дунда нэбтэрхэгүйн тулада найдамтай халхабша байгуулха шухала.

17. Залуу үетэн бэе тамир һайнтайгаар, элүүр энхэнүүдээр, дорюунуудаар, Эхэ орондоо ажаллахын ба тэрэнээ хамгаалхын тула бэлэн байдагаар ургаһай гэжэ социалис общество тон ехээр хүсэдэг.

Урогуудта, һуралсалһаа гадуур сагта, спортивна секцинүүдтэ бүхы һурагшадай бэеын тамирай үдэр бүриин хэшээлнүүдые эмхидхэхэ, энээнэй тулада шухала эрхэ нүхэсэлнүүдые бии болгохо хэрэгтэй. Һургуули бүхэндэ, техническэ мэргэжэлэй училищи бүхэндэ, һуралсал-хүмүүжүүлгын бүхы эмхи зургаануудта спортивна залнууд, талмайнууд байгуулагдаха, түхеэрэлгэнүүдээр, бүхы хэрэгсэлнүүдээр тэдэ һайнаар хангагдаһан байха ёһотой. Спортивна эмхинүүдэй ба клубуудай, предприятинуудай ба эмхи зургаануудай баазые һурагшадай бэеын тамирые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ үргэнөөр хэрэглэхэ.

Ариг сэбэрэй асуудалнуудта ехэ анхарал хандуулха. Ариг сэбэрэй ба медицинын талаар һурагша бүхэн тон хэрэгтэй юумэнүүдые мэдэдэг болоһон, залууһаа бэе махабадаа һайн шудалһан, тэрэнээ зүбөөр абажа ябажа шададаг байха ёһотой.

18. СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй зэргэдэ алба хэхэ ябадалда бэлдэхэлые, Совет Армида дуратайгаар хүмүүжүүлгые, социалис Эсэгэ орондо хабатай байһандаа омогорхолой, тэрэнэй хамгаалхаар саг үргэлжэ бэлэн байһан үндэр мэдэрэлые бүрилдүүлгэ хадаа һурагшадай сэрэгэй-патриотическа хүмүүжүүлгын үндэһэн болохо ёһотой. Юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй һургуулинуудта хэгдэдэг сэрэгэй эхин бэлэдхэлэй хэмжээе ба аша үрыень дээшэлүүлхэ.

19. Һурагшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлгэдэ залуушуулай ниитын эмхинүүдһээ, һурагшадай өөһэдынь захиргаанһаа ехэ юумэн дулдыдаха байна.

Комсомолой болон пионерэй эмхинүүдэй нэрэ хүндые, үзэл сурталай, политическэ талаар һурагшадай хүмүүжэлгэдэ тэдэнэй дүүргэдэг үүргые эрид дээшэлүүлхэ, мүн тэдэниие хүтэлбэрилхэ хэрэгтэ ёһо тэдыгээр хандаха, үлүүсэ хинаха ба харгалзалха ябадалые зайсуулха хэрэгтэй. Һурагшадай коллективүүдэй харюусалгые шангадхаха, жагсаалыень бэхижүүлхэ, тэдэнэй бүхы һайн үүсхэлнүүдые, өөһэдынь ябуулгануудые алишье талаарнь дэмжэхэ хэрэгтэй. Н. К. Крупская, А. С. Макаренко болон арадай гэгээрэлэй элитэ бусад ажал ябуулагшад энээниие ехэ удхатай шанартай гэжэ тоолодог байгаа бшуу.

Һурагшадай һуралсалай шанарые дээшэлүүлгэдэ, ёһотой һайн журамтай, бэеэ зүбөөр абажа ябадаг болохо, ниитэдэ туһатай ажалые болон сүлөөтэй сагыень удхатайгаар эмхидхэхэ хэрэгтэ комсомолой, пионерэй эмхинүүд багшанарай коллективүүдэй найдамтай түшэг тулгуури болохо зэргэтэй. Комсомолой суглаануудай, пионерскэ сборнуудай хүмүүжүүлхы ехэ арга боломжонуудые гүйсэдөөр хэрэглэхэ, тэдэниие халуунаар, һонёор үнгэргэхэ, һургуулиин коллективэй һанал бодолые хүлгүүлжэ байдаг асуудалнуудые зүбшэн хэлсэдэг байха гэжэ оролдохо шухала. Комсомолдо орохо гэһэн һурагшадые һайнаар бэлдэдэг байха хэрэгтэй.

Октябрятануудай бүлэгүүдэй хүдэлмэриие нарижуулан һайжаруулха, коллектив соо ажаһууже, хүдэлжэ шададаг болохо, һайнаар һураха, ажалда өөрыгөө бэлдэхэ, жэшээтэ һайнаар бэеэ абажа ябаха, аха зондо туһалха гэхэ мэтын обществодо туһатай хэрэгүүдтэ хүсэ шадалаа шэглүүлхэ талаарнь багашуулда туһалха шухала.

Классһаа гадуур ба һургуулиһаа гадуур хүмүүжүүлгын хүдэлмэри эмхидхэгшэдэй, ахалагша пионерскэ вожатануудай үүргые һурагшадай коллективэй ажабайдалда дээшэлүүлхэ, тэдэнэй бэлэдхэлые, таарулан шэлэлгые һайжаруулха.

IV. Ажалай талаар хүмүүжүүлгэ, һургалга, ерээдүйнь мэргэжэлые зүбөөр шэлүүлгэ

20. Залуу үетэнэй ажалда бэлдэлгые үндэһөөрнь һайжаруулга хадаа һургуулиин ажал ябуулгые нарижуулан һайжаруулха талаар шухала удха шанартай гэжэ парти сэгнэнэ. Ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлгые, ажалай талаар һургалгые ба ерээдүйнь мэргэжэлдэ бэлдэлгые зүбөөр табилга мүн ниитэдэ туһатай, үйлэдбэриин ажалда һургуулиинхидай бэеэрээ хабаадалга хадаа һуралсалдаа һайнаар хандаха, эрхэтэн байһанаа мэдэрэн, сэдьхэл бодолойнгоо, ухаан мэдэрэлэйнгээ талаар бүрилдэн, хүн болохо, бэеынь тамирай хүгжэхэ хэрэгтэ юугээршье һэлгэшэгүй зүйлнүүд байха байна. Һургуули дүүргэжэ гарагшадай саашанхи хуби заяанай ямаршье эрьеэ һаа, ажалда хатуужан гараашань ямаршье ажал ябуулгада өөһэдтэн, хэрэгтэй болохо. Һурагшад энээниие һайнаар ойлгожо абаха ёһотой. Мүн багшанаршье, түрэлхидшье, бүхы олониитэшье энээниие зүбөөр ойлгохо зэргэтэй болоно.

Һуралсалые үйлэдбэриин ажалтай холбохо гээшэ юун бэ гэхэдэ, бага нууд классуудһаа эхилэн, саг үргэлжын, зорюута эмхидхэгдэһэн, үхибүүдэй элүүр энхые, наһанайнь зэргые хараада абалсан, ниитэдэ туһатай ажалда — обществодо хэрэгтэй, ёһотой ажалда һурагшадые хабаадуулга мүн болоно.

21. Ажалда дуратай, мүн ажалша хүнүүдые хүндэлдэг болгохо; мүнөө үеын промышленностиин ба хүдөө ажахын үйлэдбэриин, барилгын транспортын, хангалгын албанай үндэһэнүүдтэй һурагшадые танилсуулха; һуралсалай ябасын болон ниитэдэ туһатай хүдэлмэриин үедэ ажалай дадалтай ба шадабаритай болгохо; мэргэжэл гээшые өөрынгөө дураар шэлэхэ, мүн мэргэжэлэй талаар түрүүшын шатын бэлэдхэл абалгын хүсэл түрүүлхэ — һургуулида ажалай талаар хүмүүжүүлгын ба һургалгын зорилго иимэ байна.

Энэ зорилгоор ажалай һуралсалда ба ниитэдэ туһатай, мүн үйлэдбэриин ажалда хэрэгтэй сагые горитойгоор ехэ болгохо, гадна зунай амаралтые зарим тэдыгээр хороогоод, жэл бүриин ажалай практика үнгэргэхэ хэмжээнүүд хараалагдана. Һургуулинуудай, техническэ мэргэжэлэй училищинуудай, техникумүүдэй, үйлэдбэриин коллективүүдэй, бүлэнэрэй болон олониитын хамтын хүсэлэл оролдолгые хараалһан, ажалай талаар бэлэдхэлэй элдэб шэглэлые ба түхэлые оруулһан комплексно программанууд зохёогдон табигдаха ёһотой.

Эхин һургуулиин (I—IV классууд) һурагшад хадаа элдэб янзын материалаар гар үзүүрэй хүдэлмэриин онол арга оложо, хүдөө ажахын ургамалнуудые ургуулжа һураха һуралсалай-үзүүлэн харуулгын зүйлнүүдые заһабарилха, һургуулида, хүүгэдэй саадуудта, гэртээ хэрэгтэй нааданхайнуудые бэлдэжэ һураха болоно. Энэл үеһөө захалжа, үхибүүдэй ухаан бодолдо ойлгосотой зарим мэргэжэлнүүдтэй танилсалга эхилнэ.

Гүйсэд бэшэ дунда һургуулида (V—IX классууд) һурагшад юрэнхы ажалай бэлэдхэл абаха, түмэр түдэгэ, модо болбосоруулгын мэдэсэтэй, шадабаритай болохо электротехникын, металловедениин, графическа зуралгын үндэһэнүүдтэй танилсаха, арадай ажахын гол һалбаринууд тухай ойлгосо абаха байна. Тэдэнэр хадаа предприятинуудай захилаар, мүн һургуулидаашье хэрэгтэй орёо бэшэ эд хэрэгсэлнүүдые бэлдэхэ байгаалие хамгаалха тухай оролдохо ёһотой. VIII классһаа эхилжэ, һурагшадай үйлэдбэриин бригадануудай бүридэлдэ, һургуулинууд хоорондын һуралсалай-үйлэдбэриин комбинадуудта, һуралсалай цехүүдтэ предприятиин участогуудта ба техническэ мэргэжэлэй училищинуудта һурагшад һураха, хүдэлхэ болоно.

Юрэнхы эрдэмэй дунда һургуулида (X—XI классууд) энэл үндэһэн дээрэ, мүн үйлэдбэри дээрэ хүдэлмэриин һууриие ээлүүлжэ, тус нютагай эрилтэнүүдые хараада абан, эгээл олондо хабаатай мэргэжэлнүүдээр ажалай һуралсал эмхидхэгдэхэ. Арга боломжын байгаа һаа, тодорхой мэргэжэл олгогдожо, тусхай гуримай ёһоор мэргэжэл ололгын шалгалта тушаалгаар ажалай һуралсал түгэсэдэг байха.

СССР-эй Госкомтруд, СССР-эй Гэгээрэлэй министерство, СССР-эй Техническэ мэргэжэлэй һуралсалаар гүрэнэй комитет хадаа юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудта һурагшадай бэлэдхэл абахаар мэргэжэлнүүдые тодорхойлхо зэргэтэй. Энэ тодорхойлолгоһоонь уламжалан, мүн арадай ажахыда хэды шэнээн кадр хэрэгтэйб, һуралсалай-техническэ үндэһэн ямар бэ, городой ба хүдөөгэй һургуулинуудай онсо шэнжые, хүбүүдэй, басагадай хэхэ ажалые хараадаа абалсан, арадай депутадуудай городской, районно Совеүүдэй гүйсэдкомууд һургуулиин һурагшадай ажалай бэлэдхэлэй профильнуудые элирүүлхэ болоно.

Һурагшадай өөһэдөө өөһэдыгөө хангалгые үргэдхэхэ шухала. Ариг сэбэрые, элүүрые хамгаалгын нормонуудые болон эрилтэнүүдые сахилгатайгаар бүхы һурагшад классуудаа, кабинедүүдые арилгаха, сэбэрлэхэ хүдэлмэридэ хабаадаха, һургуулиингаа газаагүүрхиие, спортивна талмайнуудые сэбэр ба болбосон түхэлтэй байлгахын хойноһоо харууһалха зэргэтэй. Гэр соохиие арилгаха, сэбэрлэхэ, эдеэ хоолоо бэлдэхэ, хубсаһа хунараа угааха, хадхаха, ажаһуудалай приборнуудые ба гэр соогоо хэрэгтэй юумэнүүдые заһабарилуулха талаар — түрэлхид бүлэ соогоо үхибүүдэй ажал эмхидхэхэ зэргэтэй.

22. Һурагшадта ерээдүйнь мэргэжэлые зүбөөр шэлүүлхэ хүдэлмэриие нарижуулан һайжаруулха, залуушуулай мэргэжэл шэлүүлхэ талаар захиргаанууд хоорондын соведүүдэй, городской болон районно комиссинуудай ажал ябуулгые эдэбхижүүлхэ. Мэргэжэл шэлүүлгын хүдэлмэриие тааралдуулан ябуулгые СССР-эй Ажалай ба социальна асуудалнуудай талаар гүрэнэй комитедтэ даалгаха.

Һургуулинуудтай, һурагшадтай ба түрэлхидтэй ябуулагдаха хүдэлмэриие эмхидхэхын тула туршалга болгон, городской ба хүдөөгэй зарим районуудта мэргэжэл шэлүүлгын түбүүдые бии болгохо. Тэдэ түбүүд өөһэдынгөө ажал ябуулгые эмхидхэхэдээ, һургуулинууд хоорондын һуралсалай-үйлэдбэриин комбинадуудта, мэргэжэл зүбөөр шэлүүлхэ талаар һургуулинуудта, училищинуудта, предприятинуудта бии болгогдоһон кабинедтэ түшэглэн, мүнөө үеын мэргэжэлнүүдтэй һурагшадые танил-

V. Үхибүүдэй болон эди
ниитын ба гэр бүлын хүм

25. Һургуулиин наһа гүйсөөдүй үхибүүдые хүмүүжүүлдэг эмхи зургаануудта, һургуулида хэшээлһээ гадуур үедэ, һургуулиһаа гадуур эмхи зургаануудта, мүн ажаһуудаг газарнуудтань үхибүүдые ба эдиршүүлые ниитын талаар хүмүүжүүлгые хүгжөөхэ тухай Коммунис парти ба Совет правительство саг үргэлжэ оролдолго гаргадаг, хүмүүжүүлгын асуудалаар бүлэнүүдтэ али болохоор туһалдаг.

Һургуулиин наһа гүйсөөдүй үхибүүдые хүмүүжүүлхэ, һургаха хүдэлмэриие һайжаруулха шухала. Эгээл бага балшар наһанһаань тэдэниие Эхэ орондоо дуратайгаар, аха зониие хүндэлдэг байхаар, нүхэрэй һэшхэлтэйгээр, коллективизмын мэдэрэлтэйгээр, һайн журамтайгаар, гоё һайханиие ойлгодогоор хүмүүжүүлхэ, үхибүүн бүхэнэй алибаа юумэ мэдэхэ гэжэ оролдодог эрмэлзэлые, бэлигые, бэеэ даалгые, эмхитэй, гуримтай байлгые хүгжөөхэ. Наһанайнь физиологиие, психологиие, үндэһэ яһанай соёл болбосоролые ба ёһо заншалые хараадаа абалсан, хүүгэдэй саадта үхибүүдые хүмүүжүүлгын ба һургалгын типовой программые зохёожо хэрэглэмжэдэ оруулха.

26. Һурагшадые ниитын талаар хүмүүжүүлгын холын харвата арга боломжотой, бо-

ЮРЭНХЫ ЭРДЭМЭЙ БА МЭРГЭЖЭЛЭЙ hУРГУУЛИИЕ ХУБИЛГАН ШЭНЭЛЭЛГЫН ГОЛ ШЭГЛЭЛНҮҮД

[illegible] ехээр дулдыдаха юм. Үхибүүдые ба эдиршүүлые хүмүүжүүлгэдэнь гэр бүлэдэ hургуулида туhа хүргэхэ талаар профсоюзэй комитедүүдэй комиссинуудай (советүүдэй) ажал ябуулгые эдэбхижүүлхэ, юрэнхы эрдэмэй hургуулинуудай, профтехучилищинуудай болон hуралсалай-хүмүүжүүлгын бусад эмхи зургаануудай дэргэдэхи түрэлхидэй комитедүүдэй хүдэлмэриин аша нүлөө дээшэлүүлхэ, кружогуудта хэшээлнүүдые үнгэргэлгэдэ түрэлхидые үргэнөөр хабаадуулха зэргэтэй.

Ажалша коллективууд үхибүүдые хүмүүжүүлгын асуудалые саг үргэлжэ анхаржа байха, энэ хэрэгтэнь түрэлхидтэ туhа хүргэхэ, гэр бүлын хүмүүжүүлгэдэ үзэгдэдэг алдуу эндүүнүүдэй ба дутуу дундануудай түлөө тэдээндэ шанга эрилтэ табиха уялгатай. Хүүгэдые хүмүүжүүлгын түлөө түрэлхидэй харюусалгые шангадхаха талаар хэмжээнүүдые зохёон табиха. Гэр бүлын хүмүүжүүлгые hайжаруулгада бүхы түрэлхидэй педагогическа эрдэм мэдэсые уялгата ёhоор дээшэлүүлхэ гурим дэлгэрүүлгэ шухала үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй. Педагогическа эрдэм мэдэсэ дэлгэрүүлгэдэ хэблэл, телевидени болон радио, аман үгын пропаганда, Бүхэсоюзна «Знание» бүлгэмэй арга боломжонуудые үргэнөөр хэрэглэхэ хэрэгтэй.

общество дотор

вын этигэмжэтэ хүн мүн. Эгээл hайн hайхан, эгээл хүшэр хүндэ энэ мэргэжэл хадаа өөрынгөө бүхы наhанай ажабайдал, саг үргэлжын зохёохы hанал бодол энээндэ зорюулhан хүнhөө ухаан бодолойнгоо эсэшэ сусашагүй хүдэлмэриие, зүрхэ сэдьхэлэйнь айхабтар ехэ энэрхы баялигые, инаг дураяа, хэhэн хэрэгтээ хизаарлашагүй үнэн сэхэ байлгааа үхибүүдтэ зорюулха эрилтэ табина. Ургажа ябаа үетэниие хүмүүжүүлхэ талаар өөрынгөө шэн зо- [illegible]

[illegible] шанарта, хүмүүжүүлэгшэдтэ эгээл мүнөө үеын эрдэм мэдэсэ болон бодото ажалай hайн бэлэдхэл үгэхэ ёhотой. Энэ зорилгоор педагогическа вузуудай ба училищинуудай hуралсалай түсэбүүдые болон программануудые шэнэлхэ, тэдэниие ажабайдалай эрилтэнүүдтэй нягтаар холбохо ушартай. Мүнөөнэй үйлэдбэриин үндэhэнүүдые болон hурагшадай ерээдүйнгөө мэргэжэлые зүбөөр шэлэхэ онол аргануудые студентнүүдэй шудалха ябадал хараалха хэрэгтэй. Ухаан сэдьхэлэй ба багшын мэргэжэлэй бэлэдхэлэй хэм хэмжээе дээшэлүүлхэ, практикын эмхидхэл ба удха шанарые hайжаруулха хэрэгтэй. Этикэ болон эстетикэ, логико болон совет хуулинуудые, мүн хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин методикые заалга үргэдхэхэ, энээндэ хэрэгтэй эрхэ байдалэй байгуулагдаhанай хэмжээгээр багшанарай институдуудта табан жэлэй hуралсалай болзорто шэлжэн орохо, багшанарай hуралсалай зургаануудые эрхим шанартай учебнигүүд болон hуралсалай хэрэгсэлнүүдээр хангаха талаар нэмэлтэ хэмжээнүүдые зохёон табиха ба бэелүүлхэ. Педагогическа вузуудай профессорнүүдэй болон багшанарай бүридэлые hайжаруулха ушартай.

Университедүүдтэ багшанарые бэлдэлгын шанар hайжаруулха, эрдэм шэнжэлгэнүүдые хүгжөөлгэдэ, научно-багшанарай кадрнуудай бүридэлые дээшэлүүлгэдэ тэдэнэй зүгhөө педагогическа вузуудта үзүүлэгдэдэг туhаламжа үргэдхэхэ.

Юрэнхы эрдэмэй hургуулинуудай, профтехучилищинуудай, hуралсалай тусхай дунда зургаануудай, hургуулиин наhа гүйсөөгүйшүүлэй болон hургуулиhаа гадуурхи эмхи зургаануудай улам ургажа байгаа эрилтэнүүдые багшанараар, хүмүүжүүлэгшэдээр, үйлэдбэриин hуралсалай мастернуудаар гүйсэд хангаха, инженерно-багшанарай hуралсал хүгжөөхэ хэрэгтэй. Гэгээрэлэй бүхы шатануудта имагтал педагогическа дээдэ эрдэмтэй багшанарые, хүмүүжүүлэгшэдые бэлдэлгэдэ шэлжэн оролгые бэелүүлхэ эрхэ байдал тогтоохо.

32. Үхибүүдтэй ябуулагдадаг хүдэлмэридэ дүршэлтэй байhанаа харуулhан залуушуулые hуралсалда шэлэн абаха гээшэ гэгээрэлэй зургаануудай, багшанарай кадрнуудые бэлдэдэг hуралсалай зургаануудай шухалын шухала зорилго болоно. Багшын мэргэжэл шудалха hуралсалда хүбүүдые абаха ябадал горитойгоор үргэдхэхэ хэрэгтэй. hургуулинууд болон училищинуудые дүүргэгшэдые, СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй зэргэhээ запаста табигдаhан хүнүүдые, үйлэдбэри дээрэ хүдэлжэ байhан залуушуулые ВЛКСМ-эй ЦК комсомолой путевкоор педагогическа вузууд болон университедүүдэй тус тус факультедүүдтэ эльгээхэ ёhотой. hургуулинууд болон техническэ мэргэжэлэй дунда училищинуудай багшанарай соведүүдэй, ажалша коллективүүдэй болон арадай гэгээрэлэй зургаануудай зууршалгаар педагогическа hуралсалай hургуулинуудта студентнүүдые абадаг болохо.

33. Багшанарай кадрнуудай мэргэжэлые дээшэлүүлхэ гуримые саашадань нарижуулха хэрэгтэй болоно. Багшанарай мэргэжэл шадабари дээшэлүүлхэ, түрүү дүй дүршэлые согсолхо ба дэлгэрүүлхэ научно-методическа түбүүд болохо багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлдэг (мэргэжэл нарижуулан hайжаруулдаг) институдуудые хүгжөөхэ. Эдэ институдуудта зохихо кафедрануудые байгуулха, тэдэнэй хүдэлмэридэ бэлиг шадабаритай мэргэжэлтэдые хабаадуулха. Багшын, юрэнхыдөө, дүрбэ—табан жэл соо нэгэ дахин мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ hуралсал гарахадань таарамжатай гэжэ мэдэрэгдэнэ.

Арадай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй политическэ hуралсалда, марксистско-ленинскэ теориин, КПСС-эй политикын, залуушуулые коммунис ёhоор хүмүүжүүлгын гол шухала асуудалнуудые тэдэнэй шудалалгада ехэ анхарал хандуулха. Эрдэм мэдэсээ саг үргэлжэ бээ даагаад дээшэлүүлхын ба мэргэжэлээ нарижуулхын тула хэрэгтэй бүхы эрхэ байдал багшада бэй гуулагдаха, тэрэниие политическэ, научна ба уран hайханай зохёолнуудаар хангалга hайжаруулагдаха ёhотой.

34. Арадай депутадуудай Соведүүд, арадай гэгээрэлэй зургаанууд, профсоюзай болон комсомолой организацинууд багшанарай кадрнуудые тогтонижуулха, ажалда оролго, гаралгыень хорёохо талаар хэрэгтэй хэмжээнүүдые абаха, багшанарай ажалай ба ажаhуудалай эрхэ байдал hайжаруулха, медицинскэ хангалга абаха ба санаторидо арагалуулха тушаань саг үргэлжэ анхарха, тэдээндэ түрүүшын ээлжээндэ гэр байра үгэхэ уялгатай. Эрхим багшанарай хүдэлмэриие моральна болон материальна талаарнь hайшаан урмашуулха ябуулгануудые үргэдхэхэ. Сентябриин 1-нэй бүгэдэ арадай hайндэр—Эрдэм мэдэсын үдэр гэжэ соносхохо. Ажалай Алдар Солын ордений статудта хубилалта оруулха, тиигэжэ хүүгэд болон залуушуулые hургалга ба хүмүүжүүлгэдэ түйлаhан амжалтануудайнь түлөө багшанар болон арадай гэгээрэлэй бусад хүдэлмэрилэгшэдые энэ орденоор шагнаха арга боломжо хараалха.

Багшанарай, хүмүүжүүлэгшэдэй, үйлэдбэриин hуралсалай мастернуудай, методистнуудай болон арадай гэгээрэлэй бусад хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлhэ дээшэлүүлхэ.

35. hургуулиин хүдэлмэриин хэм хэмжээ болон үрэ дүнгүүдые дээшэлүүлгэдэ улам бүри ехэ хубитэ педагогическа эрдэм оруулха үүргэтэй. Ажабайдалтай, hургуулиин бодото байдалтай тэрэнэй холбоо hайжаруулха гээшэ тон шухала. СССР-эй Педагогическа наукануудай академи, педагогическа эрдэм-шэнжэлгын эмхи зургаанууд, вузууд болон университедүүд юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй hургуулинуудай гол шухала асуудалнуудые шэнжэлгэдэ эрид эрьелтэ хэхэ ёhотой.

Шэнжэлгэнүүдэй шанар болон ашаг үрые дээшэлүүлхэ, тэдэнэй үрэ дүнгүүдые бодото хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр нэбтэрүүлхэ. Эрдэмтэд-багшанар, психологууд, дидактнууд болон методистнуудай эрдэм шэнжэлгын хүдэлмэринүүд хадаа тодорхой зууршалганууд, hуралсалай хэрэгсэлнүүд болон методическа хүдэлмэринүүд дотор бодото дээрээ бэелүүлэгдэхэ ёhотой.

Педагогическа эрдэм мэдэсэ тайлбарилан ойлгуулга, түрүү дүй дүршэл согсолго ба дэлгэрүүлгэ үргэдхэхэ зорилгоор Бүхэсоюзна педагогическа бүлгэм ба СССР-эй Арадай гэгээрэлэй түбэй музей байгуулхэ.

VII. Гэгээрэлэй hуралсалай-материальна баазые бэхижүүлгэ

36. Юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй hургуулинуудта hурадаг hургуулиин наhа гүйсөөдүй хүүгэдэй, интернат ба бусад эмхи зургаануудта ябадаг үхибүүдэй тоогой олошоролго, hуралсалай-хүмүүжүүлгын зорилгонуудые орёо хүшэр болголго, ажалда дадал дүршэлтэйгөөр хүмүүжүүлгые үргэдхэлгэ гэгээрэлэй материальна баазые саашадань хүгжөөхэ, бэхижүүлхэ, нарижуулан hайжаруулха эрилтэ табина. hургуулиин наhа гүйсөөдүй хүүгэдэй эмхи зургаануудаар эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые гүйсэд хангалга, hунаагдаhан үдэрэй бүлэгүүдтэ, hургуулинуудай нэгэ халаанаар хүдэлхын, зургаан наhатай үхибүүдэй hуралсахын тула шухала эрхэ байдал байгуулха, ажалда дадал шадабаритайгаар hургахын, hуралсалhаа гадуур сагта үхибүүд болон эдиршүүлэй дунда хүдэлмэри ябуулхын тула шухала бааза байгуулга гэхэ мэтын асуудалнууд саашадаа шиидхэгдэхэ ёhотой. Энээнэй тула илангаяа шэнэ районуудта hургуулинуудые, мастерскойнуудые, hуралсалай-үйлэдбэриин комбинадуудые, техническэ, мэргэжэлэй училищинуудые, hургуулида ороодүй хүүгэдэй ба hургуулиhаа гадуурхи эмхи зургаануудые, багшанарай hургуулинуудые, багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ институдуудые, багшалалгын хүдэлмэрилэгшэдтэ байрын гэрнүүдые, hурагшадай хамтын байрануудые, интернадуудые барилгын үргэн ехэ программые бэелүүлхэ хэрэгтэй.

hуралсалай байшангуудые, хамтын байрануудые барихын, заhабарилхын ба түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдээр хангахын тула гүрэнэй болон кооперативна предприятинуудай, колхоз, совхозуудай арга боломжонуудые үргэнөөр хэрэглэхэ, эдэ зорилгонуудые бэелүүлхэ талаар мүнгэ зөөри, нөөсэнүүдые hомолхо эрхэ тэдэнэртэ олгохо шухала. hуралсалай-хүмүүжүүлгын хэрэгэй мүнөөнэй эрилтэнүүдые хараада абаhан hуралсалай байшангуудай шэнэ проектнүүд, барилгын нормативууд зохёогдохо ёhотой.

37. Мэргэжэл шадабаритай хүдэлмэришэдые үргэнөөр бэлдэхын тула министерствэнүүд болон албан зургаанууд техническэ мэргэжэлэй дунда училищинуудые хүгжөөлгэдэ капитальна hомололгонуудаа ехэдхэхэ ёhотой. Предприятинуудые hэльбэн шэнэдхэлгын үедэ тэдэнэй үндэhэ hуури дээрэ хүдэлдэг училищинууд, hуралсалай комбинадууд, цехүүд, участогууд, мастерскойнууд шэнэ техникээр зэбсэгжүүлэгдэн хангагдаха ёhотой.

hуралсалай түхеэрэлгэ хэрэгсэлые, hуралсалай-харуулан ойлгуулгын зүйлнүүдые, hуралсалай мүнөө үеын техническэ хэрэгсэлнүүдые, мебель, стэногуудые, приборнуудые, электронно-тоолон тодорхойлолгын техникэ, хүдөө ажахын машинануудые бүтээн гаргалгые үргэдхэхэ шухала.

VIII. Арадай гэгээрэл хүтэлбэрилгые нарижуулан hайжаруулга

38. Юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй hуралсалые хүгжөөлгэ тэдэнэй үг зорилгонуудые улам дүтэ болгоно, нэгэдүүлнэ. Хүтэлбэрилгын зургаанууд ургажа ябаа залуу үетэниие hургахэ, хүмүүжүүлхэ талаар ниитэ нэгэн гүрэнэй политикые хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлхэ, шухала болоhон асуудалнуудые саг сооньь зохёохы ёhоор шиидхэхэ, мүнөөнэй эрилтэнүүдтэй тааралдуулан, бүхы hургуулинуудай хүдэлмэриин хэмжээе дээшэлүүлхэ уялгатай.

Иимэ политикые бүри шууд сэхээр бэелүүлхэ, hуралсалай системын элдэб шатануудай ажал ябуулгые ашаг үрэтэйгөөр залан хүтэлбэрилхэ, гэгээрэл болон мэргэжэлэй hуралсалые бодотоор хүтэлбэрилгые шангадхаха зорилготойгоор түбүүдтэ ба нютагуудта: СССР-эй Министрнүүдэй Соведhээ эхилээд, арадай депутадуудай городской болон районно Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүд хүрэтэр албан зургаанууд хоорондын комиссинуудые байгуулха байна. hуралсалай зургаануудые түсэблэлгын болон бүридүүлгын, гүйсэд бэшэ дунда ба дунда hургуули дүүргэhэнэйнгээ hүүлээр hуралсалаа үргэлжэлүүлжэ байгшадые хубаарилгын, ажалай дадал шадабаритайгаар хүмүүжүүлхын ба hургахын, материальна баазыень хүгжөөхын, хэрэглэхын тула эрхэ байдал байгуулгын тон шухала асуудалнуудые шиидхэхыень тэдэнэртэ даалгаха.

39. Арадай гэгээрэлые хүтэлбэрилдэг зургаануудай хүдэлмэриин гурим бэ онол арганууды шиидхэхы ёhоор hайжаруулгын хэмжээнүүдые абаха.

Гэгээрэлэй ямар хэмжээндэ байhые гүнзэгыгөөр шэнжэлхэ, hуралсалай түсэбүүд ба программануудые, учебнигүүд болон методическа литературые нарижуулан hайжаруулха.

hургуулинууд болон hуралсалай-хүмүүжүүлгын бусад эмхи зургаануудай хүдэлмэриин хойноhоо табигдадаг инспекторскэ хиналтые гуримшуулха, бодото ба зохёохы хэрэгhээнь — hурагшадые hургалга, хүмүүжүүлгэhээ багшанарай коллективүүдые hамааруулhан элдэб янзан заабаринуудай, тоосоонуудай, эрилтэнүүдэй оролгые эрид хорооохо. Шэнэ үүсхэл эхилэлтэнүүдтэ хайша хэрэгээр хандажа байнгүй, тэдэниие зүндөө, удхыень ойлгожо абангүйгөөр хэрэглэнгүй, hуралсалай ба хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин түрүү дүй дүршэлые шэнжэлгэдэ, нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлгэдэ анхаралаа ехээр хандуулха.

hургуулинуудай, hургуулиин наhа гүйсөөдүй үхибүүдэй ба hургуулиhаа гадуурхи эмхи зургаануудай ажал ябуулгые эмхидхэлгэдэ, багшанарые шэлэн ололгодо, тааруулан табилгада, тэдэнэй мэргэжэлые дээшэлүүлгэдэ, үйлэдбэритэй hургуулиин холбоое бэхижүүлгэдэ, ажалай дадал шадабаритайгаар hургалгын, ерээдүйнь мэргэжэлые зүбөөр шэлүүлгын хэрэгые, комбинадуудай hуралсалай-үйлэдбэриин, техническэ мэргэжэлэй училищинуудай, предприятинуудай hуралсалай цехүүдэй үндэhэ hуури дээрэ аха классуудай hурагшадые мэргэжэлэйнь талаар hурган бэлдэлгые hайжаруулгада тэрэнэй шухала үүргэтэй байhые хараада абажа, гэгээрэлые хүтэлбэрилгын районно шатые бэхижүүлхэ. hуралсалай-хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудые ажахын талаар хангаха тухай анхарал оролдолгые районно шата бэе дээрэ даажа абаха ёhотой.

hуралсалай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие эмхидхэхэ талаар hургуулинуудай болон техническэ мэргэжэлэй училищинуудай директорнүүдэй зохёохы ёhоор ажаллаха эрхэ байдалыень hайжаруулха, тэдэнэй hуралсалай даалгабариень бага болгохо шухала. Классай хүтэлбэрилэгшын үүргэ болон нэрэ хүндые али болохоор дээшэлүүлхэ, тэрээндэ али бүхы туhаламжа үзүүлхэ. Багшын ба бүхы hургуулиин хүдэлмэриие эрдэм ухаанай үндэhөөр сэгнэхэ сэгнэлтэнүүдые зохёохо, hурагшадай эрдэм мэдэсые зүбөөр сэгнэхын түлөө тэдэнэй харюусалгые дээшэлүүлхэ. Нэн түрүүн хүмүүжүүлэгшэдэйнь эрдэм мэдэсын гүнзэгы, бата бэхи байhаарнь, үзэл сурталай ба сэдьхэл бодолой шэнжэ шанарнуудаарнь, ажабайдалда болон ажал хэрэгтэ тэдэнэй бэлэдхэлээрнь hургуулиин ба багшын ажал ябуулгын үрэ дүнгүүд тодорхойлогдохо ёhотой.

40. Хүдөөгэй hургуулида онсо анхарал хандуулха хэрэгтэй. Хүдөө нютагай социальна хүгжэлтэ, залуушуулай түбхинэн нютагжалга, хүдөөгэй хүн зоной соёл болбосоролой ургалта, хүдөөдэ демографическа асуудалнуудые шиидхэлгэ тэрэнэй ямар байhанhаа, хүдэлмэриинь хэмжээнhээ горитой дулдыдадаг гээшэ. Партийна, совет, профсоюзай, комсомолой организацинуудай, агропромышленна нэгэдэлнүүдэй хүсэлэл оролдолгонууд хүдөөгэй hургуулинуудай хүдэлмэриин эрхэ байдалые үндэhөөрнь hайжаруулха, тэдэниие мэргэ[illegible]дабаритай багшанараа[illegible]гаха, hуралсалай-хүмүү[illegible] хэрэгэй шанарые дээш[illegible] hурагшадые ажалай да[illegible]дабаритайгаар хүмүүж[illegible] ерээдүйнь мэргэжэл[illegible]лүүлхэ талаар, хүдөө [illegible] үйлэдбэриие хүгжөөлгэ[illegible]хитэйгээр хабаадаха гэhэн хүсэлэл эрмэлзэлтэйгээр хүмүүжүүлхэ талаар шэглүүлэгдэхэ ёhотой.

41. hургуули тухай анхарал оролдолго — ниитэ партийна, бүгэдэ арадай хэрэг мүн. КПСС-эй XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые хүтэлбэри болгон, партийна комитедүүд hургуулинуудай ба техническэ мэргэжэлэй училищинуудай ажабайдалые гүнзэгыгөөр шэнжэлхэ, тэдэнэй ажал ябуулгада ушарhан зорилгонуудые саг сооньь хаража, тэдэниие шиидхэхэ харгы замуудые хараалхэ, партийна, профсоюзай ба комсомолой организацинуудай, совет болон ажахын зургаануудай, ажалша коллективүүдэй анхарал оролдолгые hургуули тээшэ хандуулха ёhотой. Арадай гэгээрэлэй эмхи зургаануудай хүдэлмэриин гол шухала асуудалнуудые, тэдэнэй партийна организацинуудай тоосоонуудые партийна комитедүүдэй пленумүүд, бюронууд дээрэ саг үргэлжэ хаража үзэхэ зэргэтэй.

Багшанарай кадрнуудай политическэ ба оюун ухаан бодолой ургалта, партиин дотоодын болон гадаадын политикын гол шухала асуудалнуудаар багшанарта ходо ходо мэдээсэжэ байха тухайда ленинскэ ёhоор, үдэр бүри анхаралаа хандуулха гээшэ партийна комитедүүдэй уялга мүн. Багшанарта ехэ анхаралтайгаар, аяынь оложо хандаха, hуралсалай, ба хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ хабаагүй даалгабаринуудые дүүргэлгээр багшанарые hамшаахагүй. Багшалалгын ажалай ветерануудта анхарал оролдолго хандуулха, ажабайдалай ехэ дүй дүршэлые залуушуулые хүмүүжүүлгэдэ эдэбхитэйгээр хэрэглэхэ.

Багшанарай коллективүүдые нэгэдүүлхэ, бэхижүүлхэ, түни түбшэн, таарамжатай hайн, зохёон байгуулхы, али бүхы асуудалнуудые хамтаараа шиидхэлгын, харюусалгатай байлгын оршон байдал байгуулха зорилготойгоор hуралсалай эмхи зургаануудые партийна организацинуудай зүгhөө хүтэлбэрилгэ hайжаруулагдаха ёhотой. Багшанарай болон үйлэдбэриин hуралсалай мастернуудай дунда партиин гэшүүдые олошоруулха, партиин политикые бодото дээрэнь бэелүүлгэдэ багшанар-коммунистнуудай манлайта үүргые дээшэлүүлхэ шухала.

Шэнэ шатада юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй hургуулинуудай зорилгонуудые, hуралсалай зургаануудай ба тэдэнэй коллективүүдэй партийна организацинуудай хүдэлмэриин эрхим дүй дүршэлые, совет багшанарай шэн габьяата ажалые газетэнүүд болон журналнуудай хуудаhанууд дээрэ, радио болон телевиденеэр ходо ходо, гүнзэгыгөөр харуулха, дамжуулха шухала.

* * *

Арадай гэгээрэлые нарижуулан hайжаруулга — Коммунис партиин болон Совет гүрэнэй политикын гол шухала асуудалнуудай нэгэниинь мүн.

Юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй hургуулинуудые хубилган шэнэлэлгэ хадаа ниитэ гүрэнэй асари ехэ хэмжээ ябуулга, социально-политическэ ехэ удха шанартай үйлэ хэрэг мүн. Хэдэн үеын багшанарай, совет hургуулиин ба педагогическа эрдэмэй ажалаар олдоhон, үе сагаар шалгагдаhан үнэтэ шухаг бүхы юумэн гамтай нангинаар сахигдаха, эдэбхитэйгээр хэрэглэгдэхэ ёhотой. Гэхэтэй хамта ажабайдалаар табигданхай, ниитын хүгжэлтын гол шухала эрилтэ хэрэглэмжэнүүдhээ үндэhэтэй залуушуулые [illegible] лүүлхэ. Нютагай эрхэ байдалые хараада абажа, союзна болон автономито республика, хизаар, область, город, район бүхэндэ хубилган шэнэлэлгые бэелүүлгын тодорхой түсэбүүд хэрэгтэй.

hургуулиие хубилган шэнэлхын тула союзна республикануудай Компартинуудай ЦК-нууд, Министрнүүдэй Соведүүд, нютагай партийна болон совет зургаанууд, профсоюзай ба комсомолой организацинууд, арадай гэгээрэлэй органууд эмхидхэлэй, ниитэ-политическэ ехэ хүдэлмэри ябуулха ёhотой. hургуулиин хэрэг ажалша коллектив бүхэндэ, предприятиин, колхозой, эмхи зургаанай, министерство болон албан зургаанай ниитын эмхиин хүтэлбэрилэгшэ бүхэндэ, бүхы түрэлхидтэ өөhэдынь үнэнхэ зүрхэнэй хэрэг болохо ёhотой.

Хубилган шэнэлэлгын үг зорилгонууд hайн hайхан, гүнзэгы удхатай, энэрхы шэнжэтэй байна. Тэдэниие бэелүүлгэ совет хүнүүдэй эрдэм, соёлой хэмжээе дээшэлүүлгэдэ айхабтар ехэ удха шанартай байха, ургажа ябаа залуу үетэниие hургахын, хүмүүжүүлхын, тэдэниие ажабайдалда, ажал хэрэгтэ, ниитын эдэбхитэй ажал ябуулгада түгэс бэлдэхын тула hайн эрхэ байдал байгуулха юм. Эдэ бүгэдэ ороной үзэл сурталай-политическэ, экономическа ба өөрыгөө хамгаалха хүсые бэхижүүлгэдэ, манай обществын али бүхы хүгжэлтэ дэбжэлтэдэ тэрэнэй коммунизм тээшэ дабшалтада hайнаар нүлөөлхэ байна.

ТАСС

УХААН БОДОЛ ИЛАХА ЁhОТОЙ

[illegible]

Сандинистскэ национальна сүлөөрэлгын фронтые (СФНО) Никарагуагай арад нягтаар тойрон жагсаhан. «Боэмия» журналhаа абтаhан зураг дээрэ: Манагуагай Революциин талмай дээрэ болоhон митинг.

ТАСС-ай фотохроника.

ТҮРЭЛ НЮТАГАЙМНАЙ ТҮҮХЭҺЭЭ

ТҮРҮҮШЫН КОНФЕРЕНЦИ

1934 оной апрель hарада Ленинград хотодо Буряадай үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй хүгжэлтые шэнжэлхэ түрүүшын конференци үнгэргэгдэhэн юм. «Республикын ерээдүйнь ехэ»—гэжэ энэ конференци дээрэ академик В. А. Обручев хэлээ бэлэй.

Гушадахи онуудай эхин. Республикын промышленность хурдан түргэнөөр, эршэтэйгээр хүгжэжэ, хүдөө ажахыдашье, үндэhэн зоной ажабайдалда эрид хубилалтанууд болоо. Экономикын ба соёл гэгээрэлэй түйлалтануудые, ашагта малтамалнуудай баялигуудые харуулха, дүнгүүдые гаргаха шухала хэрэгтэй байгаа.

СССР-эй Наукануудай академиин, Буряадай АССР-эй правительствын үүсхэлээр Буряадай үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые шэнжэлхэ талаар конференци зарлагдахань гэhэн соносхол хэблэлэй хуудаhануудта толилогдоо бэлэй.

Академик В. Л. Комаров түрүүтэй эмхидхэлэй комитет байгуулагдажа, бүридэлдэнь Буряадhаа хоёр хүн, академик В. А. Обручев ороhон байна. В. А. Обручев удаан саг соо республикын байгаалиин байгуулгые шэнжэлhэн габьяатай. Конференциие үгтуулан, материалнуудые суглуулжа бэлдэхэ бүлэгүүд байгуулагдаа hэн.

Республикын үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй хэр шэнжэлэгдэhэн тухай мэдэсэтэй болохо, саашадаа промышленностиин, хүдөө ажахын хүгжэлтын харaануудые тодорхойлхо, мүн социально-соёлой барилгануудза үргэдхэхэ гэhэн зорилгонууд конференцидэ хабаадагшадай урда табигдаhан байна.

Апрелиин 1-нэй үдэр конференци хүдэлмэреэ эхилжэ, аяар 50 элидхэл шагнагдаа hэн. Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ 200 шахуу хүн хабаадаа.

Найман үдэрэй туршада аша туhатай үргэн ехэ хөөрэлдөөн үргэлжэлөө. СССР-эй Наукануудай академиин президент А. П. Карпинский конференци нээхэдээ, буряад арадай түлөөлэгшэд СССР-эй Науканудай академиhээ зүбшэл заабари эрижэ хандаа, тиимэhээл бүхы асуудал, hамжануудтань дүүрэн харюу үгэжэ туhалха манай—эрдэмтэдэй уялга гэжэ тэмдэглэбэ.

Зүбшэн хэлсэгдэhэн асуудалнууд олон янзын байгаа.

БМАССР-эй СНК-гай түрүүлэгшэ Д. Д. Доржиев эгээл түрүүлэн элидхэл хэжэ, Буряадай республикын социалис байгуулалтадаа түйлаhан амжалтанууд, дүнгүүд тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрөө. Тиигэжэ республикын ажахын ба соёлой талаар хүгжэлтын асуудалнууд тухай тогтоhон юм.

Удаадахи элидхэл республикын экономикые комплексноор хүгжөөлгэдэ зорюулагдаа.

Ашагта малтамалнуудай баялигуудые, Байгал далайе бүхы талаhаань аршалан хамгаалгэ, газарай хүрьhэнэй, сагай уларилай онсо шэнжэнүүд, малай тэжээлэй нөөсэнүүд, ой модоной ажахын промышленностиин хүгжэлтэ, элүүрые хамгаалга, национальна соёл болбосоролой асуудалиууд, эрдэм шэнжэлгын хүдэлмэри—эдэ бүгэдэ ба бусад олон асуудалнууд пленарна заседани болон секцинүүдтэ зүбшэн хэлсэгдээ бэлэй.

Конференциин хүдэлмэри онсо шэнжэ гэхэдэ, ерээдүйн хараа зорилгонууд юрэ табигдаа бэшэ, харин олон тоото асуудалнуудаар тодорхой тэдо заабаринууд үгтэhэн, хэмжээнүүд абтаhан юм. Илангаяа хүдөө ажахыда, районуудаар хубаарилгада нүүдэл hуудалтай зоние hуурижуулгада гол анхарал хандуулагдаа. Промышленностиин, үhанай, загаhанай ажахын секцинүүд дээрэ абтаhан шиидхэбэринүүдые хараад үзэхэдэ, бүхы асуудалнууд олон талаhаа гүнзэгыгөөр шэнжэлэгдэhэн байна.

Ороной мэдээжэ, олониитэдэ хүндэтэй эрдэмтэд, академигүүд Д. Е. Ферсман, И. М. Губкин, В. Л. Комаров гэгшэд ба бусадшье конференциин хүдэлмэридэ хабаадаhан юм.

Конференциин материалнуудые хэблэлдэ толилхо талаар редакционно коллегиие СССР-эй Наукануудай академиин президент А. П. Карпинский хүтэлбэрилөө.

Энэ түрүүшын конференци республикын социалис замаар дабшалтые бүри урагшатайгаар ябуулхада шухала арга нүхэсэл болоо бшуу.

Г. СЕМИНА,
Буряадай гүрэнэй түбэй архивай хүдэлмэрилэгшэ.

Үнгэрэгшэ зун Бадма ахайтай суртаа үбhэндэ ябаа hэмди. Нэгэтэ бороогой орожо, ажалыемнай hаатуулхадань, Бадма ахай отог соогоо дабшалжа hуугаад, шороб үдхэн утаатай мохоорхоёо бааяса татан, дэбтэрэй елэгэр сагаахан хуудаhанууд дээрэ юушьеб нилээд удаан бэшэбэ.

Тиихэдэнь би хэхэ ажалаа оложо ядан, миин байтараа, Бадма ахайда дүтэлөөд: «Та яатараа саарhа эреэлээ хүмта? Уран зохёолшо болошоhон юм шэнгеэр... Хаарта наадаа hаамнай, дээрэ бэшэ гү?» — гэбэб.

— Аша хүбүүмни холын газарта сэрэгэй алба хэнэ ха юм... Нютагаа hанажа, досоогоо хүндыржэ ябахагүйнь тулада, тэрээндээ захяа бэшэнэб... Солдат хүн гэрhээ hайн мэдээ абахадаа нюдөө хужарлажа, баярлана бэзэ... Өөрөөшье дайнда ябажа үзөөб,—гэмсээрээ, Бадма ахай хүндөөр hанаа алдаба.

— Та яагаа ута бэшэг бэшэнэ гээшэбта?.. Хүбүүд дуратайл басагадтаа иимэ ута захянуудые эльгээдэг aаб даа—гэжэ, тэрэнэй энэ хэрэгээ түргэн дүүргэхыень дурадхаhан шэнгеэр хэлэбэб.

— Эльгэ зүрхэндөө дүтөөр үзэдэг аша хүбүүмни миниингээ элбэг hонинтой захяа абажа уншахадаа, hайсахан сэдьхэлээ дүүрээд, hанаагаа амархал... Бэшэг гээшэшни хэрэгтэйхэн зөөри даа,—гээд, Бадма ахай үрөөhэн гараараа шанаагаа тулан, нэгэ хэды соо аниргүй hууба.

Гэнтэ Бадма ахайн нүлөөдэ орожо, бишье баhал нэгэ хүндэ захяа эльгээхэ хүсэлдэ эзэлэгдээд: «Нээрээшье, бэшэг бэшэхэдэ, муу бэшэл даа»,— гэн, тэрэнэй хэлэhые зүбшөөбэб.

— Бэшэгүүд болбол бэе бэеhээ холо байhан хүнүүдэй зүрхэ сэдьхэлнүүдые холбожо шадаха шадалтай ха юм... Фронтдо ябаха үедөө Хандынгаа эльгээhэн захянуудые абажа уншахадаа, инаг басагандаа, тоонтото газартаа, нютагайнгаа зондо улам ехээр дурлаhан шэнги болошо hэнби...

Тиигээд үбгэжөөл үнихэн саг соо аниргүй бодомжолhоной удаа хөөрөөгөө саашань үргэлжэлүүлбэ...

Бадма ахай нютагайнгаа хүбүүн Дампилтай суртаа дайнай эхинhээ hүүл хүрэтэрнь шахуу хэрэгтэ этэгээдүүдые дараха хэрэгтэ хабаадалсаhан юм. Тиихэдэ манай сэрэгүүд эршэтэйгээр добтолжо, дайн дүүрэхэ дүтэлhэн байгаа. Гэбэшье фашистнуудай эсэргүүсэлтэ дайнай hүүлшын үдэрнүүд хүрэтэр замхаагүй бэлэй.

Хабарай дулаахан үглөөгүүр аха дүү мэтэ дүтын нүхэд болоhон Бадма Дэмпил хоёр окоп соо нэгэтэ газарта байбад.

Дайсанай снарядуудай забда залигүй дээгүүрнь эшхэрэлдэжэ, холо бэшэ тэhэрхэдэнь, тэдэ хоёрнай сожоошье татанагүй. Хэдэн жэлэй туршада hайса халуун шулуу долёоhон хүбүүдые мүнөө иимэ юумэн бэлээр айлгахаяа болинхой hааб даа. Гадна

БЭШЭГ

(ҮГҮҮЛЭЛ)

тэдэ эрэлхэг зоригтойл байhандаа, үбсүү дүүрэн орден, медальнуудаар шагнууланхай hэн бэзэ.

Удангүй үхэр буунуудай абяан замхажа, хаанашьеб жэргэмэлэй жэргэхэ дуулдаба. Эндэ хоёр нүхэд ехэл гайхалдаhан хэбэртэйгээр нюур нюураа адаглажа шэртэлсээд, шубуунай дуунай таhалдатарнь, абяа шэмээгүйгөөр hонирхон шагнабад.

hүүлдэнь Дампил нүхэртөө аргагүй гунигтайгаар: «үүри, хабар болоожо, газар уяржа, сэсэгүүдшье hалбаржа эхилбэ даа... Энээхэн төөриhэн шубуухайшье наашаа ерээд, дуугаа ханхинуулна...», — гэбэ.

Тиихэдэнь Бадма: «Энэ газарнай шубуухайн анханайнь нютаг байгаал хаш даа... Фашистнууд лэ буу шуу наяруулжа, тэрэниие өөрынь байраhаа үлдэhэн байгаа ёhотой» — гэжэ хэлэбэ.

— Бадма, энэ hайхан хабарай боложо, илалтын ойртоошье hаань, бишни дорьбогүйхэн лэ байнаб. Юундэшьеб, сэдьхэлни үбдөөд hаланагүй. Мүн тугаар наhа бараhан нүхэдөөшье хаража зүүдэлбэб. Магад, hүүлшымни үдэр ерэбэ гээшэ гү? Теэд хэриин дайдада яhаа хаюулха дурагүйлби...

— Дампил, юун гэнэ гээшэбши? Хоюулан суртаа амиды мэндэ нютагаа бусахалди. Шимни заабол Балматаяа уулзахаш.

— hүүлэй үедэ тэрээнhээмни бэшэгшье ерэхээ болишоо.

— Хүлеэжэ бү яда... Ерэнгүй яахаб... Харин ши элдэб үнгын, хэрэгтэ хэрэггүй бодолнуудта эзэлэгдэжэ, сэдьхэлээ бү зобоо... Гурба дахин хүндөөр шархатабашье, үхэлэй hабарhаа мултаржа шадаа ха юмши... Дайнай дууhатар үсөөхэн хоног үлөө ёhотой... Тэрэ болотор ээлэнэ бэзэш.

— Илалтын үдэрые үгталсаа hаамни, hайн hааб даа,— гэмсээрээ, Дампил окопhоо бултайн, хажу тээшээ хёрхоор хараба.

Тэндэнь hая дайсанай үхэр буугай hомоной хэлтэрхэйдэ дайруулжа алуулhан, сэрэгшэдэй эдеэ зөөдэг байhан үндэр боро морин шугын захада хэбтээ hэн.

Уданшьегүй Дампил командирhаа зүбшөөл абажа, тиишээ ошобо. Тэрэ бургааhан соо бишыхан түүдэг носоожо, мориной гуяын мяханhаа шараад, үл залгаба. Тиигээд нүхэдөө садхааха зорилготойгоор тэрэ шаруулhанhаань олон hайн хэршэмэгүүдые абаад, окоп тээшээ гэшхэлбэ.

Гэнтэ холоhоо буунуудай таршаганалдаха дуулдаад, hанаа амар алхалhан Дампилай ойрохонуур дайсанай hомонууд эршэгэнэлдэн үнгэрбэ. Тэрэ гансата хажуу тээшээ халба hурэжэ, доошоо бүхыгөөд, иишэ тиишээ годирhоор, окоп руугаа гүйдэл дундаа орошоо бэлэй.

Дампил дайсадта харагдахагүй далда газараар ябаhан шэнгеэр буруу бодожо, hэргылэмжээ алдаhан байгаа. Энээнииень холо түглыhэн хадын оройдо хоргодонхой фашис снайпернууд hамбаашалжа, шууд лэ амииень таhалан алдаба ха юм.

Тиин Дампил асарhан олзоёо нүхэдтөө хубаажа, нилээд ехэ баяр болобо. hүүлээрнь үнөөхи хоёр нүхэднай оёортоо хүйтэн окоп соогоо даарахагүйн тулада, бэе бэедээ нюргаараа таhа няалдан hуугаад, тамхилжа эхилбэ.

Удаан саг соо дуугай байтараа, Дампилынь Бадмаhаа асууба: «Садаба гүш?.. Мориной мяхан амтатай байба гү?».

— Хиигээ хөөрэхөө болибол хэбэртэйб... Буряад хүн хадаа мяха эдингүйгөөр удаан байжа шадахагүй гээшэ хаб.

— Бишье баhа... Хотодоо хоол оруулхадаа, досоом нара гараhан шэнги болобо... hая наашадаашье үхэхэеэ болибо хэбэртэйб.

— Нээрээшье, бүхэ голтой байнаш даа, Дампил.

— Хараба гүш, дайсадай ямар олон hомон мэнэ hаяхана намайе тудабагүй гээшэб? Энэ минии ута наhа наhалжа, ...
hуухыемни ...
— Харин ...
тээ харита...
нуудые хоро...
— Юун ...
Гансал нэгэ ...
сэдьхэлыем ...
Балмамни ...
шэнэгүйб... ...
гээ бусахада ...
абаха хаб?.. ...
гаа хүлеэж...
hаань, түрэл ...
тото газара...
бэзэб.

Энэ үедэ ...
тухай мэдээ...
тараба. Бадма ...
блиндажда ...
Дампил бай...
бэгүй. Юунд...
үнинэй бэшэ...
ушарhаа эти...
жэ, хүлеэжэ...
хой hэн.

Уданшьегүй ...
гаа эльгээhэ...
баринхай, ...
hөөргөө бу...
гэнтэ зог та...

Тугаархана ...
пилтаяа hүү...
лүнхэгэр ехэ ...
шоод байгаа ...

Бадма бу...
үбсүүндээ ...
шээ эрьелдэ...
наашашье ...
гүй.

hүүлээрнь ...
hээнь ээлүү...
лимсануудаа ...
шан, аалих...
«Дампилни, ...
ба гээшэ ...
бэшэгүүдые ...
яагаабши ...
хосорхогүй ...

Уйлан бай...
рон шэншэл...
гөө портсига...
ниень олобо...

Дайсанай ...
мон Дампи...
рэнь бууж...
тодхор тохё...
Шуhата му...
леэгдээгүй ...
бүхэндэнь т...
юм даа.

Дайнай ...
нютагаа бу...
бэшэг бэшэ...
түлөө Балма...
готойгоор ...
дэрбэ. Тиихэ...
рэйнгөө дур...
үни хада ...
наhа барhа...
бэлэй.

Энээние ...
рөө, Бадма ...
дайнай үеын ...
гар гаргажа, ...
хоhоонь гаф...
хэжэ тамхил...

Ш. ...

«Буряад үнэн» газетын шангай түлөө заншалта XXXV эстафетын ДҮРИМ

I. ЭСТАФЕТЭ ҮНГЭРГЭЛГЫН ЗОРИЛГОНУУД

Физическэ культура ба спортые үргэнөөр хүгжөөхэ зорилготойгоор Хэблэлэй үдэртэ болон агууехэ Илалтын 40 жэлэй ойдо зорюулагдажа эстафетэ үнгэргэгдэхэнь.

II. ХЭЗЭЭ, ХААНА ҮНГЭРГЭХЭ ТУХАЙ

Эстафетэ 1984 оной майн 2-то Улаан-Үдэ хотын үйлсэнүүдээр үнгэргэгдэхэ юм. Соведүүдэй талмай дээрэ үглөөнэй 11 часhаа эхилхэ.

III. КОМАНДАНУУДАЙ БҮРИДЭЛ

1. Найман жэлэй hургуулинууд — 12 хүбүүд, 12 басагад.
2. Дунда hургуулинууд — 15 хүбүүд, 17 басагад.
3. Техническэ мэргэжэлэй училищинууд—15 хүбүүд, 17 басагад.
4. Үйлэдбэриин коллективүүд — 12 эрэшүүл, 12 эхэнэрнүүд.
5. Техникумүүд — 15 хүбүүд, 15 басагад.
6. Дээдэ hургуулинууд — 15 эрэшүүл, 17 эхэнэрнүүд.
7. Спортын hайн дуранай бүлгэмүүд — 4 эрэшүүл, 4 эхэнэрнүүд.

Дээдэ hургуулинуудhаа факультедүүдэй команданууд мүрысэхэ. Факультедүүдэй багшанар командын бүридэлдэ орожо хабаадаха эрхэтэй.

Команда ниитэ нэгэн спортивна хубсаhатай байха, хабаадагшад медицинскэ шалгалта гараха ёhотой.

IV. ИЛАГШАДЫЕ ТОДОРХОЙЛОЛГО

Бүлэг бүхэндэ ами амяраа эрхим hайн үрэ дүнгүүдые түйлаhаарнь илагшадые тодорхойлхо.

V. ШАГНАЛГА

Бүлэг бүхэндэ илажа гараhан команданууд—дамжуулгын кубогуудаар, I шатын дипломоор, харин хабаадагшадынь грамотануудаар шагнагдаха.

II—III hууринуудые эзэлhэн команданууд дипломуудаар, хабаадагшадынь грамотануудаар шагнагдаха.

Эгээл олон командануудые мүрысөөндэ табиhан дээдэ hургуулинууд олониие хабаадуулhанай түлөө тусхай шанда хүртэхэ. Хэрбээ командануудайнь адли тоотой байгаа hаань, түрүү hуури олоор эзэлhэн дээдэ hургуули илажа гараhанда тоологдохо.

VI МЭДҮҮЛГЭНҮҮД

Судейскэ коллегиин заседани апрелиин 27-до «Буряад үнэн» газетын редакцида (Каландарашвилиин нэрэмжэтэ үйлсын 23-дахи байшан) болохо: hургуулинуудай командануудтай (1-дэхи ба 2-дохи бүлэгүүд) — 15 часта, харин бусад командануудтай—16 часта.

Дунда hургуулинуудhаа бэшэ бүхы бүлэгүүдэй команданууд апрелиин 27-до үглөөнэй 10 часhаа 15 час болотор ресспорткомитедтэ мандатна комисси гараха ёhотой. Тиихэдэ хабаадагша бүхэн фото-зурагтай документтэй ГТО-гой нормативүүдые дүүргэhэн тухай үнэмшэлгэтэй байха зэргэтэй. Хүдөөгэй районуудай команданууд майн 2-то үглөөнэй 9 часhаа ресспорткомитедтэ мандатна комисси гараха эргатай.

Мандатна комисси гараагүй команданууд мүрысөөндэ хабаадуулагдахагүй. Эстафетэдэ хабаадаха тухай мэдүүлгэнүүдые апрелиин 27-до ресспорткомитедтэ (Кировэй нэрэмжэтэ үйлсэ, 33-дахи байшан) оруулха, нёдондо илажа гарагшад дамжуулгын кубогуудаа тушааха.

VII. ЭСТАФЕТЫН ШАТАНУУД

2-дохи, 3-дахи, 4-дэхи, 5-дахи, 6-дахи бүлэгүүдэй командануудта:

I. Шата: Геологоуправлениhээ Ленинэй, Ербановай нэрэмжэтэ үйлсэнүүдээр үнгэрөөд, Коммунистическэ үйлсэ хүрэтэр — 400 м.

II Шата: Коммунистическэ үйлсэhөө Ербановай нэрэмжэтэ үйлсөөр түмэр харгын тоннель хүрэтэр — 350 м.

III. Шата: Түмэр харгын тоннельhээ автобусой зогсодог «Элеватор» гэжэ газар хүрэтэр — 350 м.

IV. Шата: «Элеваторhаа» Октябриин 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ гудамжаар «Бурятэнергын» байшан хүрэтэр — 500 м.

V. Шата: «Бурятэнергэhээ» Октябриин 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ гудамжаар «Октябрь» кинотеатр хүрэтэр — 400 м.

VI. Шата: «Октябрь» кинотеатрhаа «Автомобиль» магазин хүрэтэр — 500 м.

VII. Шата: «Автомобиль» магазинhаа «Юность» кафе хүрэтэр — 450 м.

VIII. Шата: «Юность» кафеhээ Октябрьска үйлсөөр хүүгэдэй скверэй булан хүрэтэр — 400 м.

IX. Шата: Хүүгэдэй скверэй буланhаа Алдар Солын талмай дээрэхи космонавтнуудай хүшөө хүрөөд, зүүн талаарнь тойрожо hөөргөө сквер хүрэтэр — 300 м.

X. Шата: Скверhээ Октябрьска үйлсөөр «Юность» кафе хүрэтэр — 400 м.

XI. Шата: «Юность» кафеhээ «Автомобиль» магазин хүрэтэр — 450 м.

XII. Шата: «Автомобиль» магазинhаа «Октябрь» кинотеатр хүрэтэр — 500 м.

XIII. Шата: «Октябрь» кинотеатрhаа «Дружба» кафе хүрэтэр — 500 м.

XIV. Шата: «Дружба» кафеhээ автобусой зогсодог «Элеватор» гэжэ газар хүрэтэр — 600 м.

XV. Шата: «Элеваторhаа» Хүн зоной ажаhуудал хангалгын байшан хүрэтэр — 500 м.

XVI. Шата: Хүн зоной ажаhуудал хангалгын байшанhаа Ербановай нэрэмжэтэ үйлсөөр Ленинэй нэрэмжэтэ үйлсэ хүрэтэр — 300 м.

XVII. Шата: Ленинэй нэрэмжэтэ үйлсэhөө Геологоуправлени хүрэтэр — 200 м.

VIII. НАЙМАН ЖЭЛЭЙ hУРГУУЛИНУУДАЙ КОМАНДАНУУДАЙ ЭСТАФЕТЫН ШАТАНУУД

I. Шата: Геологоуправлениhээ Ленинэй, Ербановай нэрэмжэтэ үйлсэнүүдээр үнгэрөөд, Коммунистическэ үйлсэ хүрэтэр — 400 м.

II. Шата: Коммунистическэ үйлсэhөө Ербановай нэрэмжэтэ үйлсөөр 1905 оной революциин үйлсэ хүрэтэр — 300 м.

III. Шата: 1905 оной революциин үйлсэhөө автобусой зогсодог «Элеватор» гэжэ газар хүрэтэр — 350 м.

IV. Шата: «Элеваторhаа» «БАМ» гэhэн панно хүрэтэр — 200 м.

V. Шата: «БАМ» гэhэн панноhоо «Бурятэнерго» хүрэтэр — 200 м.

VI. Шата: «Бурятэнергэhээ» «Ландыш» гэжэ магазин хүрэтэр — 250 м.

VII. Шата: «Ландыш» магазинhаа проспект хүрөөд, гэдэргээ эрьежэ «Дружба» кафе хүрэтэр 200 м.

VIII. Шата: «Дружба» кафеhээ «Бурятгражданпроект» институт хүрэтэр—200 м.

IX. Шата: «Бурятгражданпроект» институдhаа «Элеватор» хүрэтэр — 300 м.

X. Шата: Автобусой зогсодог «Элеватор» гэжэ газарhаа Хүн зоной ажаhуудал хангалгын байшан хүрэтэр — 500 м.

XI Шата: Хүн зоной ажаhуудал хангалгын байшанhаа Ербановай нэрэмжэтэ үйлсөөр Ленинэй нэрэмжэтэ үйлсэ хүрэтэр—300 м.

XII. Шата: Ленинэй нэрэмжэтэ үйлсөөр Геологоуправлени хүрэтэр (финиш — 200 м).

АЖАГЛАЛТА: ВУЗ-ууд болон техникумүүдэй эрэшүүлэй командануудай VI ба VII шатанууд, мүн XII ба XIII шатанууд ниилүүлэгдэбэ. Тиин VI шата — 950 метр, X шата — 1000 метр.

Эмхидхэлэй комитет.

БАЯСАМААР ДҮНГҮҮД

Арадай депутадуудай Улаан-Үдын горсоведэй гүйсэдкомой дэргэдэхи хүүгэдэй спортивна 1-дэхи hургуулида Космонавтнуудай үдэртэ зорюулагдаhан үндэрые харайлгаар мүрысөөн үнгэргэгдэбэ. Наhанайнгаа илгаагаар гурбан бүлэгтэ 70 эдир спортсмен хабаадаа.

Бага наhанай бүлэгтэ 160 сантиметр үндэрые дабаhан 31-дэхи дунда hургуулиин 6-дахи классай hурагша Алеша Ефремов эрхимлэбэ.

Тус тустаа 170. 150 сантиметр үндэрые дабаhан Андрей Рыбаков (9-дэхи hургуули) Лариса Власова (52-дохи hургуули) хоёр дундуур наhанай бүлэгтэ илаба.

Ахашаг 16 — 18 наhатай спортсменүүдэй дунда болоhон мүрысөөн тон hонирхолтой байгаа. 31-дэхи hургуулиин 9-дэхи классай hурагшад Евгений Сафонов, Олег Охота, Юрий Шурыгин гэгшэд 195 сантиметрые дабаба. Хоёр метрэй хараае дабаhан Е. Сафонов эдиршүүлэй дунда республикынгаа рекорд сохижо, чемпион болоо.

А. ЧЕБУНИН.

СПОРТ · спорт · СПОРТ · Спорт · СПОРТ

ЕХЭ МҮРЫСӨӨН ЭХИЛХЭНЬ

Ленинэй ордентэ локомотив-вагон заhабарилгын заводой Соёлой болон техникын ордон соо боксоор «Байгал» журналай шангуудта хүртэхын түлөө мүрысөөн эхилхэнь. Заншалта мүрысөөн апрелиин 19-hөө 22 болотор үнгэргэгдэхөөр хараалагдана.

Мүрысөөндэ Эхэ ороноймнай 26 городой 150 гаран боксернууд хабаадалсаха дуратай байhанаа мэдүүлhэн байна. Тиихэдэ аха дүү Монголой Арадай Республикын мэдээжэ боксернууд бүхэсоюзна энэ наадanда хабаадалсахаяа ерэнхэй. Тэдэнэй дунда боксын баян дүршэлтэй болоhон спортын мастернууд, мастерта кандидадууд олон.

— Манай республикын нэрэ солые гушаад боксернууд хамгаалха юм, — гэжэ Буряадай АССР-эй боксернуудай суглуулагдамал командын ахамад тренер, СССР-эй спортын габьяата мастер В. И. Баранников хөөрэнэ.

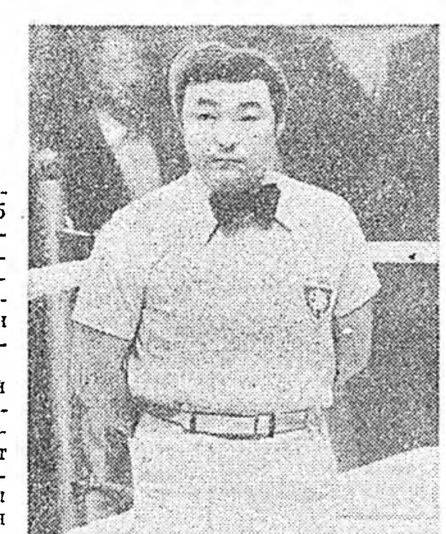
Велингтон Иннокентьевич Баранников олон жэлдэ СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй боксернуудай суглуулагдамал командын тренерээр ажаллаа юм. Мүнөө тэрэ Буряадай АССР-эй олон тоото эмхи зургаануудай, хүтэлбэрилэгшэдэй гүйлтаар тоонто нютагаа бусажа ерэнхэй. Тиин Токиогой Олимпиин наадануудай мүнгэн медальда хүртэhэн, 1965 ондо Европын чемпион болоhон В. И. Баранников республикымнай боксернуудай суглуулагдамал командын ахамад тренерээр hаяхан томилогдобо.

«Байгал» журналай шангуудта хүртэхын түлөө мүрысөө үнгэргэхэ эмхидхэлэй комитет эдэ үдэрнүүдтэ байгуулагдажа, юрэнхы дээрээ уласхоорондын болоhон наадые эмхитэй, гуримтайгаар үнгэргэхын тула ехэ хүдэлмэри хэжэ байнхай.

Үнгэрэгшэ жэлдэ «Байгал» журналай шанда арбан нэгэн боксер хүртөө hэн. Тэдэнэрнай хэд бэ гэхэдэ, эгээл хүнгэн шэгнүүртэ Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай студент Владимир Банзанов, бусад шэгнүүртэ Монголой Арадай Республикын суглуулагдамал командын гэшүүд, спортын мастернууд Нямаагийн Нарантуяа, Цырендоржийн Амаржаргал, Владимир Марченко, Виктор Сальников, Валентин Николаев (гурбуулаа Улаан-Үдэ), Юрий Фалеев (Воронеж), Василий Туманов (Улаан-Үдэ), Анатолий Коноплев (Хабаровск), Валерий Иванченко (Эрхүү), Григорий Гаврилов (Шэтэ) гэгшэд болоно.

Хэнэйншье мэдэhээр, манай ринг дээрэ боксын гоё hайхан наада харуулhан, шадамар бэрхэ боксернууд мүнөө эхэ ороноо холо ойгуур суурхуулhаар. Эдэнэрнай хэд бэ гэхэдэ, СССР-эй габьяата мастер Виктор Рыбаков, Европын чемпион, дэлхэйн кубогта хүртэхын түлөө наадanда хабаадаhан Владимир Шин болон бусад болоно.

«Байгал» журналай шанда хүртэхын түлөө болохо мүрысөөнэй ахамад судьягаар Красноярск хотын Спортивна-hуралсалай түбэй начальник, РСФСР-эй хэдэн удаа чемпион болоhон Михаил Дворкин томилогдонхой.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. И. Баранников.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

hҮҮЛШЫН НААДАНА...

Шатараар республикын түрүү hуури эзэлхын түлөө эхилhэн наадан түгэсхэхы шатададаа дүтэлбэ. Түрүү hуури буляалдажа эхилhэн шатаршадай дунда спортын мастерта кандидат Баир Митыпов уулзалга бүхэндэ шадамар бэрхээр наадажа ябана Тэрэ ээлжээтэ наадандаа эрхим шатаршадай нэгэн, спортын мастерта кандидат Согто Намжиловтай тулалдаа. Эндэ Баир Митыпов hүбэлгэн бэрхээр наадажа, нүхэрөө диилээ. Мүн энэ үдэр Валерий Агафонов үнгэрэгшэ жэлдэ Улаан-Үдэ хотын чемпион болоhон Игорь Брылевые торгоонгүй шүүжэ, шухала очкотой болоо.

Наймадахи уулзалгада Баир Митыпов Игорь Брылевтой тулалдаhан юм. Наадaнай дүүрэхэ тээ Баир Митыпов алдуутай ябадал хэйэн, мүн наадаха сагынгаа дүүрэхэдэ, шүүгдэhэндэ тоологдохо баатай болоо. Нүгөөдэ шатаршад —спортын мастерта кандидадууд Согто Намжилов, Николай Галданов, хэдэн удаа Улаан-Үдэ хотын чемпион болоhон Петр Кликунов гэгшэд hанаhанда хүрэжэ наадanагүй.

* * *

Хоёрдохи бүлэгтэ наадаг шатарша...
hал шанга ...
лоhоор. Жэ...
эхинhээ шү...
Олейник (За...
сөөнэй табл...
hуури эзэл...
луновто ди...
дэй спортын ...
гуулиин hу...
даагша Шат...
бэрхээр наа...
Тэрэ зурга...
наймадахи ...
Сангадиев, ...
публикын э...
дэм Пурбуев ...
хэдээ, дүн ...
той, түрүүл...

Эхэнэр ша...
Татьяна Ага...
лэжэ ябана, ...
гельсина ...
лентина Го...
6-hаа 5 очко...

hүүлшын ...
ходо, мүрысө...
ябаhан Тать...
Энгельсина ...
рой наадан ...
дые hонирху...
сай турша...
наадан тэнс...
Тиигэжэ Агаф...
ликын чемпи...
гэдэ хүртэбэ.

Л. ...

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. «БАМ: түгэсхэлэй жэл» — мэдээсэлэй суглуулбари. «Таряалан, сабшалангай үрэжэл hайжаруулха габшагай ажалай гурбан hара». «Эрхимээр хүдэлбэл ехэ ургаса абаха»—статья.

Хоёрдохи хуудаhанда. «Шүүмжэлхэдэ бэлэн...» — Л. Левченкын статья.

Гурбадахи хуудаhанда. «Хүниие уран hайханда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ» — Ч. Гомбоинай статья.

Дүрбэдэхи хуудаhанда. Шэнэ hонинууд. Спорт.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 9.55—«Ленинhээ hургаал абаха». 10.25 — А. М. Горький. «Дети Солнца» — фильм-зүжэг. 12.55 — Шэнэ hонин. (13.00 хүрэтэр). 15.15 — Шэнэ hонин. 15.35—Баримтата фильм. 16.25 — Концерт. 16.50 — Экологическа дневник. 17.10—Мультфильм. 17.20 — «...16 хүрэтэр ба тэрээнhээ дээшэ наhанай». 18.00 — «Эртэ урдын Кампучиин hэргэн хүгжэлтэ» — киноочерк. 18.30—«Эрдэм ухаан ба ажабайдал». 19.00 — Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм.

Улаан-Үдэ. 19.15 — «Байгал» — нютагуудай hонин. 19.25 — «Байгал» — мэдээсэлэй программа.

Москва. 19.45—«Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ».

Улаан-Үдэ. 20.00 — «Арадай хиналтын экран».

Москва. 20.30 — Совет дуунай концерт. 21.10 — «Баримтата экран». 22.00 — «Время». 22.30 — Арадай хоорой бүхэрссин хоёрдохи харалга. 23.10 — Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 23.45 — «Мүнөөдэр —түби дэлхэй дээрэ». 24.00 — Футболоор уласхоорондын уулзалга. СССР-эй ба ЧССР-эй суглуулагдамал команданууд.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — Телефильм. 9.35, 10.35 — Астрономи. 10-дахи класс. 10.05, 14.35 — Немец хэлэн. 11.05 — ПТУ-гай hурагшадта. Физикэ. 11.35, 12.40— Түүхэ. 9-дэхи класс. 12.05 — «Гэр бүлэ ба hургуули». 13.10 — Юрэнхы биологи. 10-дахи класс. 13.40— Зоологи. 7-дохи класс. 14.05 — Хүгжэм. 2-дохи класс. 15.05 — А. П. Чехов. «Дядя Ваня». 16.20 — Уран зураашад тухай хөөрөөнүүд. Г. Моор.

Улаан-Үдэ. 18.55 — «Таанадта, агитаторнууд болон политинформаторну...

Москва. 19.15 — ...ногой спортын ...

Улаан-Үдэ. 19.4... холнууд.

Москва. 20.00 — ...рэгүүд ба хүнүү...

Улаан-Үдэ. 20.3... Каменскын СПТУ ...жуулга.

Москва. 21.00 — ...нойрсогты, багаш... Столой теннис... чемпионат. 21.50 — ...фильм. 22.00—«... «Люди моего ... серитэй уран hайх... 1-дэхи сери.

Редак...

Р. Б. ГА...

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат 2-66-76; отделы; партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-64-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63 информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81., корректорская—2-33-61. выпускающие —2-35-95 отдел объявлений —2-65-54

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, ... Н-03426. Заказ № 90. Индекс ...